

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA EKONOMICKÁ

Bakalářská práce

Ordoliberalismus a "Německý hospodářský zázrak"

Ordoliberalism and "The German Economic Miracle"

Michal Větrovec

Plzeň 2018

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

Fakulta ekonomická

Akademický rok: 2017/2018

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Michal VĚTROVEC**

Osobní číslo: **K14B0326P**

Studijní program: **B6208 Ekonomika a management**

Studijní obor: **Podniková ekonomika a management**

Název tématu: **Ordoliberalismus a "Německý hospodářský zázrak"**

Zadávací katedra: **Katedra podnikové ekonomiky a managementu**

Zásady pro vypracování:

1. Charakterizujte pojem ordoliberalismus.
2. Popište ekonomickou situaci v Německu po 2. světové válce.
3. Aplikujte základní principy ordoliberalismu v oblasti praktické hospodářské politiky v Západním Německu.
4. Zhodnoťte provedené reformy a navrhněte uplatnění ordoliberálních zásad a principů v současnosti.

[Handwritten signature]
Doc. Ing. Miroslav Jiránek
děkan

Rozsah grafických prací: **neuveđen**
Rozsah kvalifikační práce: **40 - 60**
Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

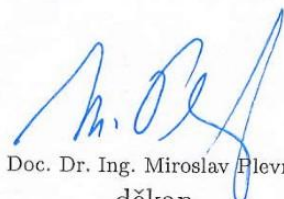
Seznam odborné literatury:

- **BERWID-BUQUOY, Jan.** *Otec německého hospodářského zázraku Ludwig Eduard.* České Budějovice: Herbia, 2002. ISBN 80-238-8885-4.
- **ERHARD, Ludwig.** *Prosperity through competition.* Auburn: Ludwig von Mises Institute, 2010. ISBN 978-1-933550-87-9.
- **EUCKEN, Walter.** *Zásady hospodářského řádu.* Praha: Liberální institut, 2004. ISBN 80-86389-32-4.
- **SOJKA, Milan.** *Dějiny ekonomických teorií.* Praha: HBT, 2010. ISBN 978-80-87109-21-2.
- **ŠULC, Zdislav.** *Jak se zrodil západoněmecký "hospodářský zázrak".* Praha: Práce, 1990. ISBN 80-208-0077-8.

Vedoucí bakalářské práce: **Ing. et Ing. Miloš Nový**
Katedra ekonomie a kvantitativních metod

Datum zadání bakalářské práce: **23. října 2017**

Termín odevzdání bakalářské práce: **23. dubna 2018**

Doc. Dr. Ing. Miroslav Plevný
děkan

Doc. PaedDr. Dana Egerová, Ph.D.
vedoucí katedry

V Plzni dne 23. října 2017

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma

Ordoliberalismus a „Německý hospodářský zázrak“ vypracoval samostatně pod odborným dohledem vedoucího bakalářské práce za použití pramenů uvedených v přiložené bibliografii.

Plzeň dne

podpis autora

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval vedoucímu mé bakalářské práce Ing. et Ing. Miloši Novému za vedení mé bakalářské práce a za poskytnutí cenných rad a připomínek.

Úvod	10
1 Ordoliberalismus	12
1.1 Hlavní představitelé freiburské školy a ordoliberalismu	13
1.1.1 Wilhelm Röpke	13
1.1.2 Ludwig Erhard	14
1.1.3 Walter Eucken.....	15
1.2 Cíle hospodářské politiky	15
1.2.1 Konstitutivní principy soutěžního řádu	16
1.2.1.1 Primát měnové politiky.....	16
1.2.1.2 Volné trhy	16
1.2.1.3 Stálost hospodářské politiky	17
1.2.1.4 Smluvní svoboda	17
1.2.1.5 Ručení.....	18
1.2.1.6 Soukromé vlastnictví	18
1.2.2 Regulující principy soutěžního řádu	19
1.2.2.1 Kontrola monopolů.....	19
1.2.2.2 Důchodová politika.....	19
1.2.2.3 Anomálie na trhu práce.....	20
1.2.2.4 Kalkulace	20
2 Německo po válce v letech 1945- 1948	21
2.1 Politika centrálního řízení hospodářského procesu.....	22
2.1.1 Role cen v centrálně plánované ekonomice	23
2.1.2 Stereotypy chování podniků	23
2.1.3 Investice, úspora a spotřeba.....	24
2.1.4 Zaměstnanost	25
2.1.5 Zahraníční obchod.....	25
2.1.6 Důsledky a shrnutí	25
2.2 Hospodářská politika střední cesty.....	26
2.2.1 Politika plné zaměstnanosti	26
2.2.2 Politika částečného centrálního řízení.....	27
3 Erhardova ekonomická reforma.....	27
3.1 Měnová reforma.....	28
3.1.1 Příprava reformy	28

3.1.1.1	První návrhy reformy z roku 1947	29
3.1.2	Hlavní principy měnové reformy	30
3.1.3	Regulace cen, obavy z inflace	33
3.1.4	Kapitálový trh	34
3.1.5	Zahraniční pomoc, Marshallův plán	35
3.2	Sociálně tržní hospodářství	37
3.2.1	Hodnotová základna	37
3.2.2	Výstavba sociálně tržního hospodářství	38
4	Zhodnocení výsledků reformy	39
4.1	Obnovení rovnováhy	39
4.2	Subjektivní podmínky úspěchu reformy	40
4.3	Výsledek reformy a jeho vliv na jednotlivé ukazatele	40
4.3.1	Vliv na hospodářství	41
4.3.2	Nezaměstnanost	42
4.3.3	Stabilita měny	43
5	Shrnutí a přenositelnost ordoliberalních principů	44
5.1	Hlavní důvody úspěchu	45
5.1.1	Vliv německého národa na úspěch	45
5.1.2	Vliv otce hospodářského zázraku	46
5.2	Ordoliberalismus dnes	46
5.3	Přenositelnost myšlenek ordoliberalismu do českého prostředí	47
5.3.1	Přenositelnost v devadesátých letech	47
5.3.2	Přenositelnost do ČR dnes	49
	Závěr	50

Úvod

V dnešní době sice zažíváme poměrně silný hospodářský růst, avšak celý západní svět se potýká s nárůstem byrokracie, regulací, směrnic, zkrátka omezováním svobodného podnikání, které nejvíce doléhá na malé a střední podniky, které jsou páteří ekonomik. To je typickým znakem ekonomiky intervencionalistického typu. Jejím opakem je ekonomika liberálního typu. Tématem této bakalářské práce je ordoliberalismus, což je naopak liberální teorie, na které byla vystavena prosperita západního Německa. Téma ordoliberalismus jsem si vybral proto, že chci připomenout toto málo známé učení freiburské školy a zdůraznit úspěchy, které přineslo. Zároveň budu zkoumat, do jaké míry a jestli vůbec bylo možné použít toto učení v dobách československé transformace. Také se budu pokoušet odpovědět na otázku, jaké faktory, jako například stav poválečné ekonomiky, nálady ve společnosti, umožnily německý hospodářský zázrak, jakou roli hrály charakteristické vlastnosti Němců atd. Dále například jak velkou roli v tomto případě hrál všem známý Marshallův plán a zda by bylo možné úspěšně aplikovat ordoliberalní myšlenky dnes.

Tématem první části je objasnění pojmu ordoliberalismus, Zaměřím se na jeho hlavní představitele, principy a cíle hospodářské politiky. Dále budu zjišťovat, jakou roli zde hrají konstituující a regulující principy hospodářského řádu.

V druhé části bude tématem situace v Německu po 2. světové válce. Přiblížíme si ekonomické, politické a sociální prostředí ve Spolkové republice Německo. Budeme detailně popisovat ekonomiku centrálního plánování a jeho nevýhody oproti ekonomice tržní. V závěru si zhodnotíme další soudobé směry, kterým se souhrnně říká hospodářská politika střední cesty a které se příliš neosvědčily.

Třetí část se zaměřuje na přechod k tržnímu hospodářství, detailně popisuje měnovou reformu Ludwiga Erharda a situaci okolo jejího vzniku. Dále jsou zde zmíněny tehdejší obavy z inflace a následná regulace cen u vybraných položek. V této části se budeme také zabývat Marshallovým plánem a jeho rolí v obnově Německa a pojmem sociálně tržní hospodářství, jež zavedli ordoliberalisté částečně i ve snaze o získání nových voličů.

Čtvrtá část shrnuje výsledky reforem, jejich vliv na jednotlivé faktory jako je hospodářství, nezaměstnanost, inflace a podobně. Je zde několik tabulek potvrzujících tyto skvělé výsledky, jichž se podařilo dosáhnout právě díky reformám, které měli na svědomí ordoliberalisté.

V páté části potom shrneme hlavní důvody vzniku německého hospodářského zázraku. Dále je zde zachycen autorův názor na přenositelnost myšlenek ordoliberalismu do současnosti a do doby československé transformace.

1 Ordoliberalismus

Ordoliberalismus patří mezi neoliberalní ekonomické teorie 20. století, které vznikly jako reakce na posilování úlohy státu v ekonomice v souvislosti s nástupem keynesovských směrů, francouzského dirigismu aj. Ordoliberalismus však vznikl poněkud dříve- již ve 30. letech, jako bezprostřední reakce na Velkou depresi 30. let a nástup nacionálně socialistického hospodářského systému, který sice na rozdíl od socialismu sovětského typu nezrušil soukromé vlastnictví, avšak zavedením vůdcovského principu negoval dispozici soukromých vlastníků a vytvořil zvláštní typ centrálně řízené ekonomiky. (Sojka, 2010)

Jak uvádí Hollman, (2005) již ze samotného názvu je jasné, že se jedná o spojení řádu a individuální svobody, přičemž právě tento řád, který má na starost stát, odlišuje ordoliberalismus od liberalismu. *„Ordoliberálové hledali teoretické argumenty umožňující zachovat či obnovit svobodu podnikání a zabránit zneužívání státní moci i nadměrné moci jednotlivců či sociálních skupin. Podle jejich názoru nelze spoléhat na spontánní řád. Tvorba právního, hospodářského a společenského řádu je úzce provázána a je záležitostí státu, který by měl uplatňovat politiku řádu“* (Sojka, 2010, str. 233-234).

Ordoliberalismus je normativní teoretická koncepce, jež vychází z ideálu individuální svobody a křesťanské spravedlnosti. Z toho vychází jeho představy o žádoucím sociálně ekonomickém řádu. Dále klade důraz na kvalitní formální instituce, zejména ústavu a zákony. Tato koncepce byla po druhé světové válce velmi úspěšně aplikována ve Spolkové republice Německo v podobě sociálně tržního hospodářství. (Sojka 2010)

„Zastánci ordoliberalismu věří, že dobrý hospodářský řád nevznikne sám od sebe, nýbrž musí být vypěstován“ (Klusoň 1998, str. 429).

Za zakladatele Freiburské školy ekonomie a práva, z jejíhož učení ordoliberalismus vychází, jsou považováni ekonom Walter Eucken a právníci Franz Böhm a Hans Großmann-Doerth. Krom představitelů freiburské školy je za hlavního představitele tohoto směru považován Ludwig Erhard, který byl hlavním architektem sociálně tržního hospodářství v poválečné Spolkové republice Německo, jež se taky označuje jako německý hospodářský zázrak. (Sojka, 2010).

Myšlenky ordoliberalismu se lišily od klasického liberalismu, který byl pro velmi omezené figurování státu v ekonomice a naprosto svobodný trh bez jakéhokoli regulování. Zároveň se odlišovaly i od socialistického konceptu, který omezuje svobodný trh a snižuje odpovědnost občanů. Ordoliberálové chtěli vytvořit právní rámec, který má určitá omezení, ale probíhá v něm svobodná soutěž. Bez tohoto právního rámce, který nazývali řád a svobodného trhu, podle nich nemohla ekonomika fungovat. Základ měl tvořit právě tento právně institucionální řád, který by měl zabránit hromadění politické a hospodářské moci v monopolech, tak jako se hromadila v diktaturách, kde by se rozvíjel svobodný trh a občané by převzali více osobní odpovědnosti za svá rozhodnutí. Již zmiňovaný Walter Eucken byl názoru, že je potřeba tvrdě bojovat za zlikvidování mocenských skupin, které podle něj silně snižují autoritu státu. (MITCHELL C. W.; MUNGER C. M. 1991)

1.1 Hlavní představitelé freiburské školy a ordoliberalismu

Představiteli Freiburské školy ekonomie a práva jsou Walter Eucken, Franz Böhm a Hans Großmann-Doerth, jež se zabývali zejména spojováním ekonomie a práva. V roce 1937 vydali časopis *Ordnung der Wirtschaft*, který se stal hlavním prostředkem propagování jejich ideje. Dále Wilhelm Röpke, Alfred Müller Armack, Ludwig Erhard, který aplikoval ordoliberalismus v podobě sociálně tržního hospodářství v poválečné Spolkové republice Německo.

1.1.1 Wilhelm Röpke

Narodil se 10. 10. 1899 v městě Schwarmstedt v Německu. Byl významným ekonomem a představitelem freiburské školy. Když se k moci dostal Adolf Hitler, odešel do zahraničí. V předválečných letech působil mimo jiné v Istanbulu a v Ženevě. Řadil se mezi ordoliberály a byl ostrým kritikem socialismu a zároveň nacistické totality. Spolupracoval s Ludwigem Erhardem a mimo jiné se stal spoluautorem reform, které souvisely s německým hospodářským zázrakem.

Mezi jeho práce se řadí *Nauka o hospodářství* (1937), *Současná společenská krize* (1942), *Mezinárodní řád* (1945) a *Zvláštní svět nabídky a poptávky* (1958).

1.1.2 Ludwig Erhard

Žil v letech 1897-1977, byl německý ekonom a politik, jeden z nejdůležitějších představitelů ordoliberalismu. Ekonomii a sociologii studoval v Norimberku, doktorát politických věd poté získal na univerzitě ve Frankfurtu nad Mohanem. Za svůj život zastával značné množství velmi významných funkcí, nejdůležitější byly chronologicky ministr hospodářství Bavorska (1945-1946), ředitel Poradního výboru pro peněžní a úvěrovou politiku (1947-1948), ministrem hospodářství (1949-1963), kancléřem SRN (1966-1967). Jeho hlavním přínosem je úspěšná aplikace teoretických myšlenek ordoliberalismu v poválečném Německu. Navázal na Euckenovu koncepci sociálně tržního hospodářství, kterou aplikoval v hospodářské politice. (Sojka, 2010)

Nejdůležitější titul, který získal je však „otec německého hospodářského zázraku“. Jak uvádí Jan Berwid–Buquoy (2002), patřil Ludwig Erhard společně s dalším bývalým kancléřem Konradem Adenauerem mezi nejoblíbenější německé poválečné politiky. Dále uvádí, že Erhard zdaleka nepůsobil jako typický Němec, postrádal onu do určité míry arogantní mentalitu a způsob chování. Říkalo se, že spíše připomínal Winstona Churchilla, zejména jeho smyslem pro humor. Proslavil se hlavně vizionářskými představami a úspěšnou snahou o jejich uskutečnění, jako například kombinace mezi svobodou, hospodářstvím a blahobytem, které neměly v Německu obdoby. Sám se svými slovy považoval za „objev Američanů“. Celosvětově byl velmi známou osobností, bylo o něm mnoho řečeno, ne vždy však pouze pozitivně, sám však hovořil o lidech s odstupem a uznáním.

Jeho vizionářství, které mělo významný pozitivní vliv na nálady ve společnosti po válce, vystihují mnohé známé citáty, například *„Tvůrčí energie německého lidu v poválečné době přišla k dobru v první řadě při znovuvybudování národního hospodářství. Díky naší svobodomyšlné politice je všem vrstvám naší společnosti k dispozici široké pole působnosti k vlastní seberealizaci. Hospodářská soutěž vyvolala konkurenci a zesílila odhodlání prosadit se. Tím se stala Spolková republika jednou z největších hospodářských mocností světa.“*, (Jan Berwid–Buquoy, 2002, str.103)

1.1.3 Walter Eucken

Žil v letech 1891-1950, byl německý ekonom, zakladatel freiburské ordoliberalní školy a čelní představitel neoliberalismu. Promoval roku 1913 na univerzitě v Bonnu, následně habilitoval roku 1921 v Berlíně. V letech 1927-1950 působil jako profesor národního hospodářství na Freiburské univerzitě. Na základech Schmollerovi německé historické školy a neoklasické ekonomie vytvořil výchozí teorii ordoliberalismu, tedy spojení svobody jednotlivce a řádu. Jak uváděl několikrát ve svém největším díle Zásady hospodářského řádu, úkolem státu je vytvoření a udržení řádu, nezbytného pro fungování volné tržní ekonomiky.

Je tvůrcem učení o ideálních typech hospodářských systémů. Byl si vědom smíšené povahy většiny ekonomik, je však zřejmá jeho orientace na tržní ekonomiky, které považoval za efektivnější. Dále se věnoval i Müller-Armackovo koncepci sociálně tržního hospodářství, již značně rozvinul.

Krom již zmíněných Zásad hospodářského řádu mezi jeho díla patří také Zásady hospodářské politiky a Základy národního hospodářství. (Sojka, 2010)

1.2 Cíle hospodářské politiky

Podle Euckena (2004) ožívá v nově industrializované společnosti a hospodářstvích idea nutnosti funkčního a zároveň lidsky důstojného hospodářského, společenského, právního a státního řádu. Eucken tedy rozlišuje *řád přirozený (ordre naturel)* a *řád pozitivní, rostlý (ordre positif)*. Eucken také rozlišuje hospodářské řády na tzv. jednotlivé a řád hospodářství. Jednotlivé řády jsou obvykle vnímány lidmi jako neuspokojivé, řád hospodářství chápe jako použitelný a spravedlivý. Důležité Euckenovo dělení je dělení na *řád zákonem stanovený (gesetzt)* a *řád rostlý (gewachsen)*. Soutěžní řád se podle Euckena neuskutečňuje spontánně a není tedy ordre naturel – přirozeným řádem. Eucken však připouští, že v určitém smyslu ordre naturel být může – soutěžní řád podle něj umožňuje silné tendence, které směřují k dokonalé konkurenci. Úkolem hospodářské politiky je činit tyto síly účinnými vytvořením odpovídajících forem hospodářského řádu (EUCKEN, 2004).

1.2.1 Konstitutivní principy soutěžního řádu

Jak píše Sojka (2010), v ordoliberalním pojetí je při analýze hospodářství nutné nejprve rozebrat její struktury, jejichž výsledek se nazývá politika řádu. Následně lze zkoumat hospodářské procesy, chování ekonomických subjektů, procesní politiku a tak dále.

Konstitutivní prvky soutěžního řádu vymezil Eucken (2004) následovně. Podle něj je základním principem zřízení funkčního cenového systému. Aby byla možná jeho existence, je nutné naplnění šesti principů:

1.2.1.1 Primát měnové politiky

Měnová stabilita hraje v těchto principech zásadní úlohu. Inflační i Deflační tlaky způsobují deformaci reálných cen a mohou být zdrojem nežádoucí nejistoty při plánování investic. Důchodové důsledky inflace a deflace potom způsobují nerovnoměrné a nespravedlivé přerozdělení důchodů v ekonomice. Eucken zdůrazňuje nutnost měnové stability zvláště s ohledem na německou zkušenost s inflací v letech 1914-1923 a deflací 1929-1932.

1.2.1.2 Volné trhy

Ordoliberalové jsou si vědomi rizik blokování nabídky a poptávky za účelem překažení tendence ke konkurenci. Příkladem jsou různá prohibitivní cla, zákazy dovozu, nebo monopoly zahraničního obchodu, která omezují například zahraniční konkurenci. Dle Euckena (2004) jakákoli privilegia pro určitý podnik vedou ke vzniku monopolu. Příkladem může být dnes Česká pošta, Česká dráhy a tak dále. Je zde velké riziko vzniku kartelů a jiných podvodných jednání. Pro hospodářskou politiku tedy musí platit zásada otevřených trhů, jinak je zde nebezpečí omezení dokonalé konkurence.

Ordoliberalové však připouštějí několik málo výjimek, hlavním příkladem je emise bankovek centrální bankou. Otázkou zůstává, jak přistupovat k ochranným clům? Tyto druhy cel neomezují nabídku, nezničí tedy soutěžní řád přímo, prodlužují však vzdálenost mezi zeměmi a mění cenové relace. Ovšem i taková cla mohou soutěžní řád ohrožovat větší tendencí ke vzniku kartelů, příkladem mohou být dějiny německého železářského průmyslu.

1.2.1.3 Stálost hospodářské politiky

Pro politiku, která chce vytvořit soutěžní řád je třeba stálosti hospodářské politiky. Jak uvádí Sojka „*stálost hospodářské politiky spojená s explicitním vymezením jejích pravidel má rovněž snižovat míru nejistoty v soutěžním hospodářském řádu*“. (Eucken, 2004, str. 235) Je naprosto klíčová pro vznik investic, aby bylo možné správně odhadnout budoucí výnosy, rentabilitu investic a podobně. Nestálá hospodářská politika může způsobit vznik nesprávných investičních rozhodnutí. Dalším důsledkem nestálosti může být vznik koncernů z důvodu obav a nejistoty. Takové koncerny vznikají za účelem sdílení investic a užší spolupráce, což může mít vliv na kvalitu soutěžního řádu.

1.2.1.4 Smluvní svoboda

Dalším nezbytným předpokladem je smluvní svoboda. Je zřejmé, že pokud by domácnosti a podniky nemohly svobodně uzavírat smlouvy, nemohla by fungovat konkurence. Faktem ovšem je, že smluvní svoboda pomáhá i vzniku monopolních pozic, jež se na ni rády odvolávají.

Eucken (2004) si tedy klade otázku, jak je to tedy vlastně se smluvní svobodou? Je skutečně nepostradatelná? Ze zkušeností s hospodářskou politikou vyplývá, že smluvní svoboda působila nejen jako podpora, ale i likvidace konkurence. Reformy konce 18. století nám ukazují, že smluvní svoboda podstatně zvyšuje konkurenci v hospodářství. Jsou zde však i odvětví, kde toto naopak posilovalo moc monopolu, například rolníci a malostatkáři, kde byla v těchto letech jednostranná konkurence, a obyvatelé soutěžili o pracovní místa ve velkopodniku.

Soukromá moc tedy v určitých případech udělala se smluvní svobodou něco jiného, než se předpokládalo, protože se nespĺnilo, že by vytvořila konkurenci na obou stranách trhu. Dokonce se někdy zneužívala k odstranění konkurence zakládáním různých kartelů a dalších monopolů. Dostáváme se tedy do situace, kdy smluvní svoboda vede k porušení základních pravidel soutěžního řádu, protože v těchto dobách nebyla legislativa schopna tomuto zabránit.

Odpověď tedy zní, že smluvní svoboda je nepostradatelná. Bez smluvní svobody nelze řídit dokonalou konkurenci různými opatřeními, jako jsou přiděly, služební příkazy, zabavování a podobně. Toto platí za podmínky, že nesmí být uzavírány smlouvy, které by jí omezovaly, tedy smlouvy podporující vznik monopolu. Závěrem tedy smluvní svoboda by měla být povolena pouze v dokonalé konkurenci. (Eucken, 2004)

1.2.1.5 Ručení

Eucken zmiňuje staré známé pravidlo „*kdo nese užitek, musí nést i škodu*“ (Eucken, 2004, str. 186) Toto pravidlo platilo ještě na počátku industrializace, dnes ovšem nastal trend omezeného ručení. Podnikatelé a různé svazy se snaží co nejvíce omezit své ručení, aby snížili riziko sobě i svým zaměstnancům.

Jak uvádí Sojka (2010), hospodářský subjekt by měl za svá plánovaná rozhodnutí ručit. Omezování ručení se tedy s naším hospodářským řádem neshoduje. Ordoliberálové tedy byli proti omezování ručení, trvali například na tom, že ovládající společnosti ručily za závazky ovládané společnosti a podobně. Shrnutí dle učení freiburské školy, vyšší ručení znamená větší míru jistoty v ekonomice.

1.2.1.6 Soukromé vlastnictví

Zásadní, nikoli však jedinou podmínkou existence soutěžního řádu je soukromé vlastnictví. Ruku v ruce se soukromým vlastnictvím jde například volný přístup na trh, pokud není splněna tato podmínka, může vzniknout negativní, nespravedlivý systém, podobný monopolu a oligopolu, jež přerozděluje důchody, aniž by zohledňoval zásluhy, což je zásadně v rozporu se soutěžním řádem dle ordoliberálů.

Komplikovanější pohled nám přináší Václav Klusoň, který vyzdvihuje vlastnictví a jeho vztah k plánování. „*Ordoliberálové jsou totiž přesvědčeni, že ten, kdo plánuje, fakticky omezenými prostředky i disponuje, takže plánovací a dispoziční práva jsou stejná*“. (Klusoň, 1998, str. 429). Vlastnické právo zde tedy znamená právo užívání a právo držby.

V době nacismu bylo soukromé vlastnictví sice na oko zachováno, nicméně s ním bylo zacházeno na základě vůdcovského principu, takže původní vlastník s ním vlastně nedisponoval. (Sojka, 2010)

1.2.2 Regulující principy soutěžního řádu

I přes dodržení konstitučních principů však není možné zařídit, aby soutěžní řády nebyly ovlivněny určitými nesystémovými formami. I v dokonalé konkurenci je potřeba korigovat určité nedostatky, děje se tak pomocí takzvaných regulujících principů soutěžního řádu, které jsou dle zkušeností z minulosti nezbytné k zachování a funkčnosti soutěžního řádu. (Eucken 2004)

1.2.2.1 Kontrola monopolů

Je možné, že se na trhu vyskytne monopol či oligopol i za předpokladu, že se dodržují všechny konstituční i regulující principy soutěžního řádu, riziko jejich vzniku je však za předpokladu těchto principů velmi ztíženo. „*Typicky monopoly vznikají v hospodářských rádech, v nichž bují průmyslové, zemědělské a dělnické monopoly*“ (Eucken, 2004, str. 256)

Pokud se zaměříme na zkušenosti průmyslových států při jejich řešení problému s monopoly, vidíme dvě metody, které pravidelně selhávají. První metodou je zestátnění monopolů, příkladem mohou být energetické podniky či železnice. Je zde stejný problém jejich touhy po dosažení maximálního profitu, stejně jako u soukromých monopolů, čímž se většinou oddalují od optimálního uspokojování poptávky. Druhou metodou je idea zapojení dělnických funkcionářů pro dohled nad monopoly. Zkušenosti jsou takové, že tato skupina má stejný zájem na monopolním chování jako podnikatel. Důvodem jsou různé zapojení dělnických funkcionářů například v podobě odborů, žádající vyšší mzdy, či podíly na zisku atd. Jejich zájem bývá daleko větší, než zájem roztržitých spotřebitelů. (Eucken, 2004)

1.2.2.2 Důchodová politika

Dalším regulujícím principem je důchodová politika. Víme, že soutěžní řád je plný nedostatků a různých nebezpečí. Poznávání těchto nedostatků však tvoří základ pro další regulující principy, jež mohou tyto problémy řešit.

Častým argumentem je, že mzdy, úroky, renty, zisky atd. podléhají v dokonalé konkurenci automatismu. Je možné zde uplatnit sociální spravedlnost? Ukazuje se, že cenový mechanismus dokonalé konkurence je i přes nedostatky lepší než rozdělování mocenských útvarů.

I tento proces však potřebuje korekturu. Nerovnost důchodů vede k tomu, že se vyrábí luxusní statky i přes nutnost uspokojení životně důležitých potřeb nízkopříjmových domácností.

Řešení tohoto problému pomocí progresivního zdaňování není ideální, jelikož se omezují investice, což je vysoce nežádoucí. Finanční politika tedy musí přijít na to, jaká progresa je únosná, vzhledem k rovnováze sociálního hlediska a zachování investic. (Eucken 2004)

1.2.2.3 Anomálie na trhu práce

V soutěžním řádu je potřeba sledovat, zda se v některých oblastech nevyskytuje tento nežádoucí jev. Příkladem z minulosti, který nám odhaluje nežádoucí důsledky těchto anomálií, může být například zkušenost z Francie 17. a 18. století, kde stát využil svůj vliv a stlačil mzdy dělníkům takovým způsobem, že byli nuceni zapojit i své ženy a děti. Jinými slovy zde panovalo přesvědčení, že nízké mzdy povedou k vyšší pracovitosti obyvatelstva a vysoké pak spíše k zahálce.

Možnost vzniku tohoto problému je však v soutěžním řádu výrazně oslabena, většinou bývá vyřešena pouhou aplikací jeho principů. Pokud funguje soutěžní řád, je umožněn volný pohyb pracovních sil a flexibility povolání, což možnost vzniku různých anomálií prakticky znemožňuje.

Pokud by však i přes správné dodržení principů soutěžního řádu nastala tato situace, je na místě zavedení minimálních mezd.

1.2.2.4 Kalkulace

Základní myšlenkou soutěžního řádu je provádění vzájemných kalkulací mezi domácnostmi a podniky. Děje se tak pomocí systému konkurenčních cen, které by měly provést kalkulaci hospodářství a kontrolu a řízení hospodářství. Tento jinak velmi přesný

system však nebere v potaz individuální důsledky některých rozhodnutí. Příkladem může být ničení lesů a jeho důsledky pro ekosystém, příliš dlouhá pracovní doba, ochrana dělníků a tak dále.

Velké množství těchto neduhů však bylo způsobeno důsledkem nedokonalé konkurence. Četné lokální monopoly nebyly nikým regulovány, nebo ohroženy, pokud by tomu tak bylo, situace by nikdy nedospěla do takového stádia a podmínky pro pracující lidi by byly lepší.

Je proto potřeba i ve svobodném řádu v určitých případech sáhnout po regulaci určitých podnikatelských plánů, například zabránit nadměrnému kácení stromů v lesním hospodářství, zavést průmyslovou inspekci chránící zdraví dělníků, zavést určitá omezení při práci žen a dětí a podobně, protože ani dokonalá konkurence není schopna toto uspokojivě vyřešit. Musí zde však fungovat stav, kdy kontrolní orgány kontrolují opravdu jen to, co jim předepisuje zákon a nezabývají se případnými prohřešky mimo jejich kompetenci, aby nedeformovaly konkurenční prostředí.

2 Německo po válce v letech 1945- 1948

8. května 1945 přišla kapitulace wehrmachtu a úplné obsazení spojeneckými vojsky. Toto datum je známo jako konec druhé světové války v Evropě.

Německý národ byl na kolenou, nacistická ideologie se ukázala být zcestná, včetně velkého množství zažitých tradic a hodnot. Hodnoty jako národ, autorita, píle a pořádek byly zneužity nacismem, pro Němce nastaly nejtěžší časy v jejich historii.

Hospodářství bylo v úpadku, mimo již zmíněné také kvůli potlačované inflaci a centrálnímu řízení během války. Města byla důsledkem bombardování obrácena v prach, infrastruktura, byty, domy, zásobování, dopravní spojení bylo zničeno.

Na konferenci v Postupimi 17. července až 2. srpna byla přijata ustanovení jako demilitarizace, denacifikace, demokratizace a dekartelizace Německa. Vítězné mocnosti rozdělili Německo na čtyři okupační zóny. Postupem času tzv. trizonie (britská, americká a francouzská okupační zóna) dala základ vzniku Západnímu Německu, zatímco východní část spravovaná Sovětským svazem se postupně přetvořila na Německou

demokratickou republiku v roce 1949. Dále zde byl schválen odsun Němců z východoevropských států, který znamenal další ránu v podobě milionů uprchlíků pro již tak upadající hospodářství. (Müller, 1995)

2.1 Politika centrálního řízení hospodářského procesu

Základem centrálně řízeného hospodářství v Německu se od druhé poloviny 30. let stala těžba uhlí, hutní výroba, chemický průmysl, výroba cementu atd. Tato odvětví byla ovládána monopoly a v době vzniku centrálně řízeného hospodářství byly přeměněny v orgány centrálního řízení tím, že se jim přidaly veřejnoprávní funkce. Byla zde však i odvětví, která nebyla ovládána monopoly, například strojírenství, výroba papíru, spotřební průmysl a jiné.

Walter Eucken (2004) rozdělil centrálně plánovanou ekonomiku do čtyř stupňů:

První stupeň popisuje získávání statistických dat, které tvoří spotřebu a bilanci pro určité období.

Ve druhém stupni se vytvoří základ pro plánování, ze kterého je nejvyšší autoritou využita část prostředků k použití dle její vůle, většinou na zbrojení nebo investice. Zbytek se řídí vůlí kontrolních úřadů. Zde dochází ke standardizaci produktů.

Třetí stupeň zahrnuje příkazy pro podniky. Firmy dostaly potřebné suroviny k výrobě zároveň s příkazy o rozdělení výsledných výrobků. Zde je riziko vzniku různých období lobbistických skupin vytvářejících nátlak na tyto podniky.

Čtvrtý stupeň znamená kontrolu a prověřování výsledků podniků. Jejich povinností zde bylo informovat o stavu zásob a produkce, které příslušný úřad porovnával s původními plány. (Šulc, 1990)

Tato metoda byla odsouzena k neúspěchu z mnoha důvodů, jedním z nich je například fakt, že zde nebyla prováděna kalkulace mezních nákladů, dále se zde uplatňovala metoda pokus, omyl k určení optimálního množství výroby, což ekonomicky nedává smysl. (Lange, 1936)

Centrální autorita omezuje individuální potřeby a hodnoty tím, že předem určuje požadavek na výrobu za určitý časový úsek. Plná zaměstnanost je vytvořena absencí

ekonomických odhadů při plánování. Centrální řízení nemá kontrolující mechanismus, jelikož je ovládáno neomezenou autoritou a nikoliv požadavky trhu.

2.1.1 Role cen v centrálně plánované ekonomice

Ceny byly v centrálně plánované ekonomice zafixovány. Důvodem byla snaha využít je jako nástroj na řízení ekonomiky, takže zde byla snaha vylepšit firmám účetnictví a zisky. Na tomto základě byly vypočítávány ceny. Toto bylo opět velmi neefektivní, firmy ztratily důvod chovat se hospodárně, protože zisky byly počítány z odvozených nákladů, tedy čím vyšší náklady, tím vyšší zisky. Postupem času se tato neefektivní metoda změnila a začala počítat průměrné náklady podniků. Ceny však byly od roku 1936 zmrazeny, proto nemohly řídit ekonomiku, jako je tomu u tržního hospodářství. Důsledkem byla ztráta kontrolní funkce cen. (Eucken 1948)

2.1.2 Stereotypy chování podniků

Jak bylo již zmiňováno, podniky zůstaly v soukromém vlastnictví, jak tedy centrální plánování ovlivnilo jejich činnost? Soukromé i státní podniky se v centrálně řízeném hospodářství chovají překvapivě téměř stejně.

Toto stereotypní chování lze podle Euckena (2004) rozdělit do dvou fází, za první tvorba plánů a za druhé jejich plnění.

V první fázi plánu se projevovala snaha o maximalizaci přidělů výrobních činitelů, tedy surovin, materiálů, investic, pracovníků. V každém případě tyto přiděly převyšovaly disponibilitu zdrojů, následovalo tedy tvrdé a dlouhé vyjednávání mezi podnikem a centrální autoritou, která se je snažila umírnovat. Jelikož však byly zmrazené ceny z podzimu roku 1936, nikdo nevěděl, jak by se měly zdroje správně rozdělit, hlavní roli zde hrály neekonomické faktory jako zákulisní lobby, osobní preference byrokratů a podobně. Z toho je zřejmé, že zde nemohlo docházet k rovnováze, jako v tržní ekonomice.

Ve druhé fázi našly uplatnění substituční procesy dle povahy pevných cen. Podniky dostávaly úkoly v globálních veličinách, nebyl zde brán ohled na skutečnou potřebu, vznikalo tedy velké množství nepotřebných výrobků. Toto velmi kritizoval Eucken, který

dokonce vydal dekret, kde popisuje nevýhody tohoto systému, zejména kritizoval nemožnost uspokojení potřeb v reálném čase. Centrální autorita se snažila tento problém řešit pomocí cenových úprav avšak opět neúspěšně, protože při jejich pokusu o určení ceny z nákladů na výrobu sice došlo k poklesu substitučních manipulací s druhem výroby, avšak za cenu ztráty zájmu o minimalizaci nákladů. (Eucken, 2004)

Závěrem tedy Šulc (Šulc, 1990) uvádí, že pevné ceny ztratily informaci o tom, jak jsou kombinovány výrobní činitele ve výrobě, což vedlo k nutnosti stále větších zásahů centrální autority, což bylo při větším počtu výrobků velmi těžko proveditelné.

2.1.3 Investice, úspora a spotřeba

Investování bylo v Německu rovněž podřízeno centrální autoritě. Například dle Šulce o tom, kde bude vybudována nová výrobní, nerozhodovaly samy podniky, ale ministerstvo hospodářství. Kritérii však nebyly reálné ekonomické kalkulace, ty ani nemohly být provedeny důsledkem zmražených cen z roku 1936. Toto by se v tržní ekonomice nemohlo stát, protože by na tyto investice nikdy nebyly schváleny úvěry. V centrálně plánované ekonomice však byly schvalovány nikoli podle reálných depozit, ale podle plánů, úvěrování se tedy stalo čistě účetnickou operací. Investování bylo velmi jednoduché, protože nemohlo nikdy ztroskotat například na nedostatečné likviditě, špatnému stavu trhu s akcemi, či jiným nebezpečím, konstatuje Eucken. (2004) Dle něho mělo toto dva závažné důsledky:

Za prvé, investice se uskutečňovaly bez jakéhokoli důrazu na efektivnost, laicky řečeno „ať to stojí, co to stojí“. Opět zde hrály hlavní roli lobbistické skupiny, kterým šlo pouze o jejich prospěch. Důsledkem toho vznikala spousta nesmyslných projektů, příkladem může být přádelna hedvábí v Hannoveru, přitom již existující Krefeldské přádelny jej mohli dodávat podstatně levněji a tak dále.

Za druhé zde vznikal velmi významný makroekonomický prohřešek, a sice maximalizace podílu investic na národním důchodu, která šla ruku v ruce s minimalizací spotřeby, kterou podporovaly neexistující limity investování, tedy nebyla vytvářena žádná nová hodnota, byť navenek nevypadaly hodnoty růstu národního důchodu špatně, uvádí Šulc. (1990)

2.1.4 Zaměstnanost

V případě Německa za doby centrálního plánování panoval po téměř celou dobu spíše než nezaměstnanost nedostatek pracovních sil. Je to z toho důvodu, že v centrálně plánované ekonomice je poměrně snadné dosáhnout plné zaměstnanosti. Eucken (2004) pro to má dvě vysvětlení:

Prvním je v minulé kapitole popisovaná silná investiční aktivita, která má za důsledek velké množství volných pracovních míst.

Druhé vysvětlení je, že každý pracovník zde může být libovolně dlouho zaměstnáván bez ohledu na náklady do něj investované, což by opět v tržní ekonomice nebylo možné, protože mzdy zde určuje poptávka a nabídka. (Šulc 1990)

2.1.5 Zahraniční obchod

Problematika zahraničního obchodu se, jak uvádí Šulc (1990) výrazně projevila hlavně po válce v letech 1945-1948, kdy Německo bylo rozděleno do čtyř hlavních zón, které se dále dělily na země s vlastními vládami, bylo zde tedy celkově osmnáct oddělených centrálně plánovaných ekonomik.

V těchto zemích se sice používaly stejné marky a platily zde stejné ceny, jelikož však ceny již zdaleka neodpovídaly reálné nabídce a poptávce, obchod se zde postupně měnil, až dospěl k primitivní naturální směně, která pochopitelně neodpovídala cenovým relacím, ale nedostatkovosti zboží.

„Mezi centrálně řízenými ekonomikami nelze přesně vymezit ani rozsah směny, ani transakční ceny, neexistuje zde rovnovážnost této směny“. (Šulc, 1990, str.12)

2.1.6 Důsledky a shrnutí

Dle názoru autora, potřeby spotřebitele jsou značně individuální a často se mění, centrální autorita nemá šanci je přesně odhadnout a nabídnout takové množství produktů jako by tomu bylo v tržní ekonomice. V plánované ekonomice jsou zavedeny určité normy a standardy pro jednotlivé produkty, potřeby spotřebitele jsou tedy rozděleny do skupin podle přidělů a alokací a individuální potřeby omezovány.

Zajímavé je, že jelikož došlo k rozdělení na SRN a NDR, můžeme tedy pozorovat čtyřicet let odděleného vývoje, kde NDR pokračovalo v centrálním plánování, „obohaceném“ o značné omezení soukromého vlastnictví a na druhé straně vývoj SRN, které přešlo na tržní ekonomiku, kterému se budeme dále věnovat. Je všeobecně známým faktem, která země na tom byla podstatně lépe ve všech směrech.

2.2 Hospodářská politika střední cesty

V této krátké kapitole na chvíli odbočíme od ordoliberalismu a zaměříme se na soudobé alternativní směry, snažící se nabídnout alternativu ke směrům již existujícím. Souhrnně je můžeme nazývat hospodářská politika střední cesty.

Po špatných zkušenostech jak s centrálním řízením, tak s politikou laissez faire se zdálo jako nutné vytvořit jakýsi kompromis mezi těmito extrémami. Tímto kompromisem se nazývá hospodářská politika střední cesty. Tato doba je charakteristická různými nejistotami, tápáním a zkoumáním terénu, což ne vždy má pozitivní účinky, proto si zde některé příklady politiky střední cesty popíšeme.

2.2.1 Politika plné zaměstnanosti

Ve většině ekonomik světa ve 40. letech minulého století se projevovala snaha o plnou zaměstnanost, což je důsledkem přesvědčení, že v tehdejších ekonomikách je malá tendence k investování. Úmyslem bylo udržet plnou zaměstnanost držením investiční činnosti v chodu, proto se prováděla politika rozpočtových deficitů, velkého množství úvěrů, nízkých sazeb a podobně. Dle Euckena (2004) tehdejší politici byli přesvědčeni, že otázka plné zaměstnanosti je klíčovým problémem tehdejší doby, protože podle nich nebylo možné, aby byly miliony lidí bez práce, zatímco zůstává nevyužito velké množství strojů, surovin a podobně.

Příkladem neefektivnosti politiky plné zaměstnanosti budiž Německo roku 1946. I přes to, že lidé pracovali od úsvitu do soumraku, nepovedlo se v důsledku špatně nastaveného systému dělby práce ani dostatečně zaopatřit pracovníky. Stávalo se tedy, že lidé místo práce v továrně začali pracovat na vlastní zahradě, pěstovat si potraviny, místo toho aby pracovali v zaměstnání a jídlo si koupili za obdrženou mzdu. Takových příkladů bychom

našli mnoho. Tato politika zcela vyřazuje měřítko vzácnosti, což je nebezpečnější než se může zdát, protože vznikala uměle vytvořená místa, kde například zaměstnanci spotřebovali více, než vytvořili, což ve výsledku vedlo z mnoha důvodů k poklesu životní úrovně. (Eucken, 2004)

2.2.2 Politika částečného centrálního řízení

Dalším příkladem politiky kompromisu laissez faire a centrálně administrativního hospodářství bylo částečné centrální řízení. Tato politika se opírala o mínění, že produkce základních surovin, například elektřiny, uhlí, železa by měla být řízena centrálně, zatímco k jejich využití by docházelo v samostatně působících podnicích. Projevy této politiky byly pozorovatelné například ve Francii, či Anglii, kde docházelo k zestátnování soukromých podniků typu dolů a elektráren.

Problémem této politiky je, že nemůže efektivně reflektovat poptávku po daných výrobcích, protože zde dochází ke konfliktu mezi plány vedení soukromých podniků a centrálními plány. Například pokud vzroste poptávka po textilu, je potřeba nejen nitě či bavlny, ale i třeba uhlí a elektřiny. Eucken (2004) toto s nadsázkou popisuje, jako by hráli dva dirigenti v jedné místnosti.

3 Erhardova ekonomická reforma

.Jelikož je téma ekonomické reformy velmi široký pojem, tématem této kapitoly bude především reforma měnová. Budeme zde popisovat, jak jí byla jednotlivá hospodářská odvětví ovlivněna a zanalyzujeme jejich vývoj i za pomoci popisu různých tabulek a grafů.

Měnová reforma v důsledku přinesla plynulý růst hospodářství, nový mechanismus určování cen a konečně i novou měnu. Hlavní část reformy znamenala přechod od centrálně plánované ekonomiky na ekonomiku tržní. Hlavním architektem této reformy byl Ludwig Erhard, který zde aplikoval ekonomické teorie Freiburské školy, která se měla v následujících několika letech v Západním Německu stát hlavní ideologií a zásadně přispěla k liberalizaci hospodářské politiky. Díky Ludwigu Erhardovi a vlivu USA se postupem času z Německa začala stávat moderní liberální ekonomika, zaměřující se na

její typické cíle, jako je cenová hladina, tempo růstu, měnová politika, zaměstnanost a podobně. Dobře fungující konkurence se stala nástrojem, který zabraňuje koncentraci moci v rukou monopolů, kartelů či státu, což by mohlo omezovat tržní hospodářství. Tyto principy měly i značné množství kritiků, jedním z hlavních byla levicová strana SPD, která tvrdila, že rychlé upuštění od zásahů státu způsobí pokles hospodářství a uškodí všem výrobcům i občanům. (Ptak, 2004)

3.1 Měnová reforma

Jak již bylo zmíněno, hlavním autorem reformy byl Ludwig Erhard. Provedení reformy však již bylo přiděleno německé Bank deutscher Länder – nově zřízené instituci.

Měnová reforma byla zásadním krokem k transformaci německé ekonomiky. Jedním z jejích hlavních cílů bylo změnit současnou situaci, kdy si lidé pořizovali zboží na černém trhu. Pověření ekonomové i politici věděli, že cena se musí začít opět tvořit na svobodném trhu a jejich hlavní prioritou v reformě byla oblast financí. Nabídka a poptávka se měla opět stát tvůrcem ceny na svobodném konkurenčním trhu. Tímto velmi složitým úkolem, který měl přenést zákonitosti z ekonomických učebnic do praxe, byli pověřeni špičkoví němečtí ekonomové jmenováním do různých významných funkcí. Spolupracovali s institucí Správa pro hospodářství, jejíž hlavou byl Ludwig Erhard. **Postupně tedy začali uvádět myšlenky ordoliberalismu do praxe.**

Jedním z nejdůležitějších témat pro ně byla inflace, kterou se dle zásad ordoliberalismu snažili držet při zemi. Měnová reforma přinesla konečně možnost zlikvidovat řízenou hospodářskou politiku od výrobce až po spotřebitele. Německo se stalo ojedinělým případem v historii, kde se povedlo prosadit několik důležitých zákonů, které pomohly kompletně změnit zaměření země na tržní hospodářství a demokracii během několika málo let. Měnová reforma uskutečněná 20. června 1948 byla zásadní událostí, která tuto změnu započala.

3.1.1 Příprava reformy

Reforma se stala předmětem sporů mezi zástupci Spojenců a německých představitelů, každá strana měla jinou představu o jejím průběhu, rychlosti realizace a koncepci.

Předmětem sporů se staly především otázky, zda a v jakém odvětví je třeba zachovat regulaci cen. Snahou především německých představitelů bylo zabránit nepokojům na území Německa. Probíhala zde snaha nahradit říšskou marku novou měnou a centrální plánování liberalizovaným trhem.

3.1.1.1 První návrhy reformy z roku 1947

Dle plánu reformy se začalo připravovat nahrazení říšské marky novou měnou, kde namísto 60-70 miliard říšských marek v oběhu bylo plánováno 5-6 miliard marek nových. Kurz marky a dolaru byl naplánován na 1:5. Dle plánu vznikl dodatek, který říkal, že žádný z občanů nedostane více než 100 nových marek, zbytek byl zkonfiskován, nebo vázán v bankách. Majitelé statků měli být postiženi až 50 % daní, aby došlo k náhradě nemajetných občanů za válečné škody.

Dle odhadů ministerstva byl státní dluh zhruba 400 miliard RM, což bylo mnohem více, než kolik bylo v oběhu. Problém pro běžné střadatele byl, že většina peněz byla v rukou spekulantů a podnikatelů, což způsobovalo vzrůst černého trhu hlavně s potravinami. Na tomto vydělávali hlavně spekulanti, protože ceny neustále rostly, zatímco mzdy nikoliv. Ceny přestávaly odpovídat poptávce na trhu, Zboží se začínalo hromadit na skladech a říšská marka neplnila správně svou funkci, v této době se již reálně uvažovalo o reformě. Níže uvádím tabulku, která ukazuje oficiální, administrativně určené ceny v porovnání s cenami na černém trhu. (Ptak, 2004)

Tabulka č. 1: Oficiální ceny v porovnání s cenami na černém trhu 1946/1947.

Zboží	Oficiální ceny v roce 1947	Ceny na černém trhu v r. 1946/1947
1 kg masa	2,20 RM	60 - 80 RM
1 kg chleba	0,37 RM	20 - 30 RM
1 kg brambor	0,12 RM	4 RM
1 kg cukru	1,07 RM	120 - 180 RM
20 cigaret	2,80 RM	70 - 100 RM
1 l stolního oleje	2,50 RM	230 - 360 RM
1 láhev vína	2,00 RM	30 - 40 RM
1 kg másla	4,00 RM	350 - 550 RM
1 l alkoholu	-	300 RM
1 l benzínu	-	8 - 12 RM
1 nůž	-	35 RM
1 žárovka	-	40 RM
1 pár bot	-	500 - 800 RM
1 kolo	-	1 500 RM

Zdroj: KISTLER, 1985.

3.1.2 Hlavní principy měnové reformy

Šulc (1990), uvádí, že hlavními principy měnové reformy se měly stát:

- Dosavadní měna – říšská marka byla nahrazena markou německou

- Fyzické i právnické osoby nové německé marky podle množství odevzdaných říšských marek a hodnoty vkladů u peněžních institucí. Původní kurz byl stanoven na 10 DM za 100 RM, přičemž polovina byla držena na pevných kontech, tzv. festkontech. Z původní pohledávky 100 RM tedy zbylo k použití pouze 5 DM a dalších 5 se nacházelo na kontech. Z důvodu vysoké inflace krátce po uvedení reformy byl po chvíli ještě schválen zákon, který z těchto kont ještě odebral 70 % vkladu. Ve finále tedy směnný kurz byl 6,5 DM za 100 RM.
- Po reformě byla nutná regulace peněžního oběhu, ze vzniklých vkladů bylo tedy vyplaceno:
 - a) Právnickým osobám, živnostníkům a svobodným povoláním byl zpřístupňován obnos podle počtu zaměstnáváných lidí, na každého dostali 60 DM
 - b) Fyzickým osobám po 60 DM, ihned 40 DM a po dvou měsících zbytek.
 - c) Pro občany s nízkými starými pohledávkami platila zvláštní pravidla. Většinou byla upravována podle jejich sociální situace.
 - d) Pohledávky institucí jako pošty, železnice a peněžní ústavy zůstaly nesměněny. Namísto toho jim bylo přiřknuto tzv. prvotní vybavení, podle průměrného měsíčního příjmu za poslední půlrok před reformou. Ostatní instituce pak polovinu.
 - e) Zvláštní skupinu tvořily peněžní instituce, jejich závazky byly kryty takto:

-závazky byly přeměněny dle již zmíněného kurzu 100:10, někdy i 100:6,5 DM.

-platy, mzdy, renty, nájmy, důchody byly směňovány 1:1

-peněžní ústavy nebyly přepočteny na DM. Na oplátku dostaly tyto instituce dobropis u zemské centrální banky

Fyzické i právnické osoby tedy směňovaly staré říšské marky za nové v poměru 1 DM za 10 RM a to jak vklady u bank, tak v hotovostní formě. Celá jedna polovina těchto nových pohledávek pak byla připsána vázané konto, takzvané festkonto, druhá polovina pak byla připsána na konto ihned. Tato úprava platila bez výjimky na veškeré dlužnické

poměry. Jediným rozdílem byla národnost u věřitelů. Příslušníkům Spojených národů z řad věřitelů vznikla možnost vznést námitku, nebo zcela odmítnout nabízené plnění. Vznesením této námitky, či odmítnutím se pak tyto věřitelsko-dlužnické poměry upravovaly do jiné finální podoby. Pokud žádnou námitku nevzněl, bylo vypořádání považováno za ukončené a později již nemohl uplatnit další nároky.

Na druhé straně věřitel, který použil právo tohoto protestu proti takovému vyrovnání nebo takové právo neakceptoval, později neměl právo požadovat po dlužníkovi z plnění ani jednu desetinu, kterou měl získat ten, kdo s návrhem souhlasil. Takový zásah do svobody smlouvy ale vyvolal vlnu nevole a tak byla později schválena úprava znění tohoto zákona, kde byly zachovány rovné podmínky smluv bez nějaké výjimky. Obecnou úpravou zákona bylo znění, že němečtí dlužníci zůstávají zachováni plnit všechny závazky vyplývající z dlužnických poměrů. Stejně postavení pak měl věřitel, který stížnost podal i ten, který ji nepodal. Přes veškerou snahu o co nejmenší množství peněz v ekonomice rostla inflace, což se představitelům ordoliberalismu nelíbilo. S velkou nelibostí byl tedy schválen nový zákon o vázaných účtech (Festkontogeste), který spočíval v anulování 70% vkladů, které se na účtech nacházely. Konečný směnný poměr později činil 6,50 DM za 100 RM.

Postupně se tedy přecházelo k regulované tržní ekonomice. Šulc (1990) uvádí, jak se vyplácely částky ze vzniklých vkladů:

1. každý občan západní oblasti obdržel u své výdejny s potravinami 40 DM a za další dva měsíce ještě dalších 20 DM, aby pokryl svojí spotřebu.
2. právníkům osobám a obchodníkům provozujících svobodné povolání byl poskytnut finanční obnos, který se určil podle počtu zaměstnanců pracujících v daném podniku – na každého činil 60 DM
3. u sociálně slabých občanů se přistoupilo ke zvláštním pravidlům, aby nedošlo k sociálním nerovnostem. Staré pohledávky u státních podniků se zrušily a bylo jim poskytnuto prvotní vybavení na základě kalkulace průměrných příjmů, týkalo se to železnic, peněžních ústavů, pošty, územních samospráv. Také prakticky zmizel státní dluh ve výši 400 miliard marek.

4. pro peněžní ústavy platilo pravidlo, že závazky byly směněny v poměru RM/DM za 10:1, pouze pravidelně se opakující výkony jako platy, mzdy, nájmy, sociální pojištění, penze úředníků byly přepočteny v poměru 1:1.

Přes veškerou snahu o co nejširší reformu a důkladné snahy zůstalo několik oblastí nereformováno a některé oblasti zůstaly nevyřešené. Příkladem jsou třeba pohledávky mezi soukromými firmami či finanční odškodnění. Následkem byla spolupráce vedení těchto firem či finančních institucí se Správou pro hospodářství. Tato spolupráce byla zaměřena především na kontrolu rozhodování v monetární politice, s dopadem na svobodný trh. Tato spolupráce se ukázala jako velmi prospěšná, hospodářství poté zaznamenávalo vysoký růst. Německá centrální banka díky tomuto mohla rychle a efektivně reagovat na různé legislativní úpravy a nové zákony, uvádí Šulc. (Šulc, 1990)

3.1.3 Regulace cen, obavy z inflace

Vývoj ekonomiky těsně po reformě byl rozporuplný. Průmysl sice výrazně rostl, uvádí se, že do roku 1948 dokonce asi o 50 % avšak silně se zvyšovala také nezaměstnanost, což bylo přisuzováno velkému přílivu uprchlíků z východu Německa. Největší problém ovšem byla podle Šulce (1990) velká inflace na legálním i černém trhu. Problémem bylo, že výroba podpořená proběhlou měnovou reformou pořád nebyla schopna pokrýt obrovskou poptávku spotřebitelů, kteří byli po válečném strádání hladoví po spotřebě. Banky zatím měly omezenou možnost úvěrovat podniky, což snižovalo jejich možnosti výroby.

Růst inflace začal vyvolávat obavy, které vyústily v silnou kritiku tržního hospodářství, zejména ze strany sociální demokracie (SPD), která dokonce doporučovala návrat k centrálně plánovanému hospodářství.

Z důvodu obav ze sociálních nepokojů dospěly příslušné orgány v čele s Ludwigem Erhardem k rozhodnutí, že je potřeba určité regulace cen. Toto bylo sice proti myšlenkám ordoliberalismu, avšak bylo nutné tuto situaci řešit. **Zde se dostáváme do rozporu s aplikováním myšlenek ordoliberalismu, avšak je nutné si připomenout jeho hlavní zásadu a tou je cenová stabilita.** Došlo tedy k regulaci cen potravin, dopravy a nájmu,

což se později ukázalo jako velmi dobrá myšlenka, jelikož se zvýšila cenová stabilita a utišily se obavy ze sociálních nepokojů a jistá frustrace obyvatelstva. (Wünsche, 2015)

Mezi další protiinflační faktory řadí Šulc (1990) úvěrovou politiku. V srpnu 1948 došlo ke zrušení zákazu poskytování kontokorentních úvěrů, následkem čehož byla úvěrová expanze. Na toto reagovala centrální banka zvýšením povinných rezerv u bank obchodních a to z 10% na 15% a omezením možnosti rediskontovat směnky.

V neposlední řadě hrály roli odbory, jejichž požadavky na zvyšování mezd byly racionální vzhledem k situaci v zemi, svou roli hrál i určitý „vděk“ za určení stabilních regulovaných cen potravin, nájmu a dopravních tarifů.

Za zmínku stojí i zavedení cel z důvodu silného růstu importu. **Okolní země byly znepokojeny zavedením cel, i ordoliberalismus jednoznačně podporuje volný obchod mezi zeměmi**, k tomuto však Eucken (2004) uvádí, že pokud na trhu nastane výjimečná situace, je možné toto opatření krátkodobě použít.

Výsledky těchto opatření na sebe nenechaly dlouho čekat, pokles inflace se dostavil již na konci roku 1948. Rostla konkurence, černý trh postupně mizel, nabídka místy i překonala poptávku. Největší hrozbu transformace na tržní ekonomiku, tedy nestabilní cenovou hladinu se podařilo překonat. Tento fakt otevřel dveře následujícímu prudkému hospodářskému růstu, kterému se později začalo říkat „hospodářský zázrak“. Stabilizace měnové politiky je ovšem běh na dlouhou trať a vyžaduje každodenní úsilí. Dále se tedy zaměříme na některé způsoby řešení této problematiky.

3.1.4 Kapitálový trh

Za velký problém byl všeobecně považován nedostatek kapitálu. Toto začaly pociťovat zejména podniky, jejichž investiční možnosti byly tímto značně omezeny. Svou roli hrálo také vysoké zdanění, které sice bylo podstatně nižší než za války, avšak daň z podnikových příjmů stále činila 51%, navíc banky v té době poskytovaly hlavně krátkodobé úvěry. Z výše uvedeného bylo zřejmé, že restriktivní politika dostála svému účelu a již více nabídnout nemohla, postupně se koncem roku 1949 začalo pomalu přecházet k politice ekonomického růstu. Centrální banka tedy uvolnila 100 milionů DM peněžním ústavům a snížila povinné rezervy z 12% na 10%. Dále se konečně začaly

projevovat daňové úlevy z roku 1948, situace se pomalu zlepšovala, stále však nedosahovala potřebné úrovně.

Od jara 1949 se čím dál více projevovaly zdroje plynoucí ze zahraničí, tedy z Marshallova plánu, v posledním čtvrtletí dokonce dosáhly sumy 470 milionů DM. Také byl přijat zákon o cenných papírech (Wertpapierbereingungsgesetz), který do značné míry uvolnil situaci na trhu cenných papírů, viz tabulka

Tabulka č. 2: Emise cenných papírů (CP) v milionech DM

			21. 6. 1948 – 31. 12. 1948	1949
Zástavní listy	Vypsané		32,5	385
Průmyslové obligace	Vypsané		10	310,5
	Umístěné		10	115,7
Komunální obligace	Vypsané		4	132,5
	Umístěné		2,3	35,8
Půjčky od úvěrových institucí	Vypsané		-	150
	Umístěné		-	
Veřejné půjčky	Vypsané		-	340,4
	Umístěné		-	340,4
Pevně zúročené CP	Vypsané		46,5	1318,4
	Umístěné		18,6	701,3
Akcie	Vypsané		-	54,2
	Umístěné		-	53,4
Emise celkem	Vypsané		46,5	1 372,6
	Umístěné		18,6	754,7

Zdroj: ŠULC, 1990

3.1.5 Zahraniční pomoc, Marshallův plán

Jak již bylo výše zmiňováno, zahraniční pomoc byla významným faktorem rozvoje. Nejvýznamnější byl bezpochyby od druhé poloviny roku 1948 Marshallův plán, v tomto případě se jednalo o půjčky, které měly být později splaceny. (Dejmek, 2007)

Účel těchto půjček byl vytvoření podmínek pro zachování tržního hospodářství. Jak velkou roli hrál Marshallův plán v poválečném budování tržního hospodářství? A konal by se hospodářský zázrak i bez něj?

Marshallův plán je mnohými považován za zcela zásadní milník, bez kterého by se nikdy Západnímu Německu nepodařilo dostat na úroveň, na kterou se dostalo pouhých několik let po válce. Příznivým efektem byla politická stránka problému, a sice že se USA snažily pomoci Německu i ostatním Evropským státům. Když se však zaměříme na hospodářskou stránku, zjistíme, že jeho role nebyla zdaleka tak velká, jak tvrdili kritici hospodářské reformy z řad německé levice, podle nichž právě Marshallův plán stál za rychlou obnovou německého hospodářství, uvádí Abelshauser. (2004)

Toto tvrzení nelze nijak popřít, protože čísla hovoří jasně a to tak, že v roce 1948-1949, kdy bylo dosaženo vrcholu čerpání, částka nepřesáhla 5% hrubého národního produktu, přičemž náklady na reparace a údržbu okupačních vojsk činily 11 až 15% (Coven, 2002) Z toho lze vyvodit, že podíl zahraniční pomoci v obnově SRN nebyl zdaleka tak výrazný a Němci skutečně svého hospodářského zázraku dosáhli především sami.

Mimo dovozu souvisejícího se zahraniční pomocí se díky měnové reformě začal v roce 1949 dynamicky rozvíjet i tzv. komerční dovoz financovaný podniky. K tomuto významně přispěla současná liberalizace obchodu v rámci Evropy, na čemž se SRN také velmi přičinila. Rostl také vývoz, kterému významně pomohla změna legislativy z prosince roku 1948, tímto se povedlo vývoz zvýšit meziročně dokonce o 75%. (Šule, 1990)

3.2 Sociálně tržní hospodářství

Jedním z nejznámějších pojmů freiburské školy, který se proslavil a je stále předmětem ekonomického bádání, je termín sociálně tržní hospodářství, jehož autorem byl německý ekonom Müller-Armrck. Tímto pojmem chtěla německá pravicová strana CDU přilákat nové voliče, kteří se po úspěšné měnové reformě na rozdíl od minulých voleb, kde hlavním tahákem bylo hospodářství, více zaměřili na pojmy jako sociální jistoty a podobně, uvádí Erhard (2000). Dle něho je sociální zabezpečení velmi důležité, avšak mělo by mít základ ve vlastní práci a pílí každého člověka. Nelze tedy přenášet odpovědnost jednotlivce na kolektiv.

Ordoliberálové hovoří dle Holmana (2005) o sociálně tržním hospodářství, jako o řádu spojujícím ekonomickou svobodu a sociální jistotu. Jak již bylo řečeno, tato myšlenka měla získat německý národ pro reformy, které později uskutečnil Ludwig Erhard. Němci a Evropané obecně nebyli zvyklí na politiku laissez faire, tak jako například Britové a Američané, naopak v Německu vzniknul vůbec první důchodový systém na světě, vytvořil jej Bismarck.

Erhard a ostatní ordoliberální ekonomové opět čelili velkému množství kritiky, která většinou vycházela z nepochopení pojmu sociálně tržní hospodářství. Müller-Armrck argumentoval, že tato idea je v Evropě hluboce zakořeněná a úzce souvisí s křesťanskou vírou, podle níž má každý právo na důstojnost i svobodné rozvíjení osobnosti.

3.2.1 Hodnotová základna

Pro sociálně tržní hospodářství je důležitý člověk jako individuum, nikoliv kolektiv. Je tedy nezbytné, aby hospodářský řád poskytoval individuální svobodu. Zároveň však zdůrazňuje pojem sociální solidarity, tedy že lidé jsou spolu vzájemně spjati a je třeba, aby mezi sebou udržovali odpovědnost.

Zde narážíme na druhý pojem, jímž je podle Holmana (2005) subsidiarita, tedy že přes vše čeho člověk dosáhne individuálně, bez pomoci společnosti, je stále povinen odpovědnostní vůči ostatním.

3.2.2 Výstavba sociálně tržního hospodářství

Zásadní význam zde mají dle Erharda (2000), jež je ideovým autorem této koncepce tři pilíře:

- 1) Princip konkurence
- 2) Měnový systém
- 3) Sociální řád

Základ fungování sociálně tržního hospodářství tvoří zejména volná konkurence, tu ordoliberalové chápou jako motivaci pro osobní iniciativu, pružnost a odvahu jít do rizika, toto by se mělo stát jakýmsi motorem pro zlepšení. Zároveň podporuje osobnostní rozvoj, což je úzce spjato například se svobodnou volbou povolání, pracoviště a podobně. Konkurence tedy plní i velmi důležitou společensko-politickou funkci. **Na rozdíl od liberálů ordoliberalové považovali za nezbytné konkurenci chránit, aby zabránili vzniku monopolů. Ochranu konkurence považovali za jednu z nejdůležitějších funkcí státu.**

Dalším bodem je stabilita monetární politiky. Ordoliberalové považovali inflaci za nebezpečnou, protože mohla poškodit řád, lidé by kvůli ní mohli začít ztrácet jistoty. Má tedy negativní sociální dopady, vede k přílišnému přerozdělování peněz ve společnosti. Podle ordoliberalů je důležité postavení centrální banky mimo vliv politické moci, německá centrální banka se postupem času stala jednou z nejsvobodnějších na světě s jediným cílem, a sice udržení stabilní měny.

Poslední pilíř tvoří sociální zabezpečení. Představitelé freiburské školy si dlouho kladli otázku, jak tohoto dosáhnout, jejich představy nebyli tak důkladně promyšlené, jako v oblasti hospodářské a měnové politiky. Základ tvořil systém, který zavedl Bismarck, a sice penzijní pojištění, tedy že dnešní pracující platí peníze důchodcům. Postupem času se vývoj v této oblasti značně posunul a začaly vznikat různé programy poměrně štedré sociální podpory, **tedy stát začal více a více přerozdělovat na úkor osobní iniciativy a odpovědnosti, čímž se začal vzdalovat ideálům duchovních otců systému sociálně tržního hospodářství.** (Holman 2005)

4 Zhodnocení výsledků reformem

V této kapitole se zaměřím na situaci v zemi po reformách, zhodnotím tradičně hospodářský růst, nezaměstnanost, změny cenové hladiny, růsty mezd.

I po reformě zůstalo spoustu oblastí, které potřebovaly dále modifikovat a otevřít trhu. Teprve postupem času se dařilo postupně provádět legislativní změny, které pomohly i těmto oblastem hospodářství podílet se pozitivně na hospodářství státu stanovením řádu v duchu učení ordoliberalů.

4.1 Obnovení rovnováhy

Obnovení rovnováhy se na příkladu a zkušenosti Erhardovi reformy ukazuje jako klíčový bod pro nastolení peněžně tržního mechanismu. Šulc (1999) hovoří o nahrazení převráceného mini-maxu centrálně přidělového mechanismu, kdy jsou maximalizovány vstupy a minimalizovány výstupy klasickým mini-maxem, známým z podniků působících v konkurenčním tržním prostředí, které funguje přesně naopak.

Šulc popisuje dva základní kroky obnovení ekonomické rovnováhy. Prvním krokem je vytvoření počáteční startovní rovnováhy v kapitálovém vybavení podniků dosavadního státního sektoru. Toho se dosáhne přeměnou veškerého majetku demonopolizovaných státních podniků v základní jmění vymezené v penězích. Podnik dále platí v omezeném časovém intervalu daň odpovídající úrokové míře. Druhým krokem je přechod k cenám efektivní nabídky a poptávky na všech trzích, na bázi historicky vzniklých individuálních nákladů. Tento krok je daleko náročnější, vyžaduje důkladné přípravy, které povedou ke vzniku tržního mechanismu, vytváří pravidla pro všechny formy podnikání. Dále je třeba vytvořit nový daňový systém nahrazující ten centrálně plánovací, zavést opatření, která znemožní vznik monopolu a umožnit bankám vést antiinflační politiku.

Co se týče sociálně politického hlediska, je potřeba určit ceny potencionální rovnováhy, která se tvoří z existujících nákladů výroby. Tento přechod totiž vyvolá strukturální změny, které se dotknou důchodů celé společnosti. Do ceny potencionální rovnováhy je též nutno počítat i tvorbu dočasného centrálního dotačního fondu, který podporuje

podnikovou sféru a stejně tak i kompenzačního fondu zmírňujícího sociální dopady na chudší vrstvu obyvatelstva.

4.2 Subjektivní podmínky úspěchu reformy

Podle Šulce existovalo více návrhů reforem, než ta uskutečněná 20. června 1948. Hovoří se o tom, že na stole bylo až třicet návrhů pocházejících od Němců. Některé byly značně ovlivněny zkušenostmi z reforem v Nizozemí a Belgii, zde však byl zásadní háček v tom, že ony zmíněné země nepřecházely z centrálně plánovaného hospodářství jako Německo.

Ludwig Erhard (2000) uvádí, že když přišel s plánem na reformu nejen měnovou, ale i hospodářskou, připadal si „jako kazatel v poušti“. Pro mnoho lidí bylo obtížné uvěřit, že onen svobodný řád jim může zajistit budoucí prosperitu. Přesto se mu však podařilo přesvědčit oponenty nejen z Německa, ale i ze strany spojenců. Tato zkušenost nás učí, jak moc je důležité, aby byla i v takto klíčových otázkách zachována **neovlivněná výměna názorů**, dříve než dojde k rozhodnutím. Dále ukazuje důležitost silné osobnosti v čele, schopné vyjednávat, vést svobodnou diskusi a následně svou houževnatostí realizovat strategie reformy. V Erhardově případě došlo ke spojení těchto vlastností v jednu člověku, díky tomu se mu podařilo reformu nejen navrhnout a připravit, ale i být po celou dobu v čele její realizace. Jeho slovy není hospodářská politika vědou, ale uměním. (Šulc, 1999)

4.3 Výsledek reformy a jeho vliv na jednotlivé ukazatele

V následujících odstavcích si uvedeme, o jak razantní změny se po uvedení reforem jednalo. Pouhých 7 let trvalo Západnímu Německu, aby se dostalo na úroveň před válkou. „V roce 1956 se zvýšily příjmy mas ve srovnání s rokem 1950 dvojnásobně a od té doby o dalších 30%. Tento příznivý vývoj, tak jako úmysl spolkové vlády dál sociální příjmy zvyšovat, je samozřejmě možné provádět pouze ve vzkvétajícím hospodářství“ (Erhard, 2010, str. 148)

4.3.1 Vliv na hospodářství

Jak bylo již zmíněno, výsledky byly ohromné. Po nahrazení centrálně plánované ekonomiky ekonomikou tržní následoval prudký růst, který činil až 50% v druhé polovině 1948 a 25% v roce 1949. Dále potom v letech 1950 – 1964 se hrubý společenský produkt zvýšil o celých 420 % a průměrný výdělek téměř třikrát, až na 8493 DM. SRN se stala stabilní zemí, což dokazuje například i fakt, že se jako jediná z vyspělých zemí vyhnula dvouciferné inflaci. Několikanásobně se také zvýšily úspory. Z těchto důvodů se začalo hovořit o německém hospodářském zázraku. Pomyslnou třešničkou na dortu je pak srovnání s NDR, kde se zachovaly principy centrálního plánování, které byly doplněny o prvky stalinistické ekonomiky.

V podstatě okamžitě po reformě se již začaly projevovat výsledky. Nejvíce to bylo vidět na trhu se zbožím, výrobci se začali předhánět, aby naplnili nově vzniklou poptávku.

Počáteční týdny po reformě nabídly nevídaný obraz na trhu se zbožím. Výrobci měli zájem nabízet své průmyslové výrobky, lidé s novou měnou nakupovali zboží, které si před pár týdny nemohli dovolit nebo které vůbec nebylo k dostání na oficiálním trhu. (Šulc 1990)

Úspěch měnové reformy, která zvýšila výrobu, dokazuje růst HDP, který je zachycen v následující tabulce. Tato tabulka podle názoru autora dostatečně dokazuje, proč se začalo hovořit o hospodářském zázraku.

Tabulka č. 3 Hospodářství Spolkové republiky Německo 1948-1958

Rok	HNP v běžných cenách (Mld. DM)	HNP v cenách r. 1954 (Mld. DM)
1948 2. pol.	36,3	-
1949	83,5	-
1950	97,4	113,1
1951	118,2	125,0
1952	135,5	135,4
1953	145,3	145,6
1954	156,6	156,4
1955	178,2	174,4
1956	196,4	186,4
1957	213,1	196,5
1958	228,2	202,9

Zdroj: Stolper (1964)

4.3.2 Nezaměstnanost

I když se hospodářská situace poměrně stabilizovala, objevil se další problém a to byl poměrně velký růst nezaměstnanosti. Příčinou byla migrace, Schwarz (1994) uvádí, že ze zemí jako je Československo, Maďarsko, Polsko přišlo až na 8 milionů vyhnanců. Dále trvalá emigrace z NDR, do roku 1959 emigrovalo do SRN téměř tři miliony východních Němců. Jednalo se zejména o vysokoškolsky vzdělané jedince, kteří utíkali za lepším životem do západního Německa. Tento přesun mladé inteligence se nakonec ukázal jako velmi prospěšný, i když na začátku tito lidé měli problém sehnat si práci. Mezi lety 1949 a 1950 se zvýšila nezaměstnanost o více než půl milionu lidí, na téměř dva miliony.

Tabulka č. 4 Počet zaměstnaných obyvatel v tisících a nezaměstnanost v % v letech 1950-1957

Rok	Celkem zaměstnaných (1000)	Nezaměstnanost v %
1950	15 557	13,2
1951	16 119	10,4
1952	16 506	9,6
1953	16 985	8,2
1954	17 653	7,5
1955	18 301	5,7
1956	19 020	4,5
1957	19 344	3,7

Zdroj: Stolper (1964)

Z tabulky je patrný pokles nezaměstnanosti, to bylo dle Wünscheho (2015) zapříčiněno velkým růstem výroby, na jejíž růst měl pozitivní vliv růst investic, rozvoj stavebnictví a následně válka na Korejském poloostrově roku 1950. Podniky se vezly na vlně optimismu z důvodu hospodářského růstu a velké poptávky zvyšovaly výrobu a začaly nabírat nové pracovníky.

4.3.3 Stabilita měny

Mierzejewski (2005) zmiňuje Erhardovu snahu o dodržení ordoliberalních principů, zde konkrétně o měnovou stabilitu. Erhard dobře věděl, že kdyby měna ztratila důvěru, znamenalo by to velký problém pro transformaci hospodářství. Po měnové reformě bylo jeho další prioritou vytvořit stabilní bankovní řád s pevně danými pravomocemi centrální banky.

Centrální banka byla napřed pod vlivem americké administrativy, Němci však měli vliv na její personální obsazení. Významným momentem byla reforma z roku 1949, kdy se Spojenecká kontrolní rada rozhodla přenášet stále více kompetencí na německou vládu, stále si však ponechala nepřímý vliv nad některými úřady. Důvodem byla snaha udržet centrální banku co nejvíce nezávislou. (BIBOW, 2004)

Proč byl bankovní systém tak důležitý?

Bibow zmiňuje, že bez stabilního bankovního sektoru nemůže fungovat žádná ekonomika. Panovaly zde obavy, aby nezávislost centrální banky nebyla narušena žádnými lobbistickými skupinami, které by se na ni mohly napojit přes politiku. Proto Ludwig Erhard v duchu ordoliberalismu kladl tak velký důraz na naprostou nezávislost centrální banky. Jako zkušený ekonom věděl, že bez stabilního bankovníctví by nemohly úspěšně pokračovat žádné reformy a také, že existuje propojení mezi závislou centrální bankou a růstem cenové hladiny. Vláda tedy neměla žádné prostředky jak ovlivnit centrální banku.

V této problematice se Erhard jako ministr hospodářství dostal do sporu s kancléřem Adenauerem, který kritizoval banku za to, že stanovila vysokou úrokovou míru u zákonem daných rezerv, z výše zmiňovaných důvodů to však politici nemohli nijak ovlivnit, snažili se tedy alespoň obrátit nálady ve společnosti proti centrálním bankéřům. Erhard však tento krok centrální banky podporoval z důvodu obav z inflace.

Dále se opět podíváme k dalšímu rozporu mezi ideologií ordoliberalismu a skutečnou praktikovanou měnovou politikou v poválečném Německu. Podle Euckena (2004) by měla probíhat snaha o zamezení přílišné koncentrace ekonomické moci v bankovním sektoru. Druhou možností, jejíž zastánce byl Erhard, byla politika nulových zásahů do měnové politiky. Onen rozpor vyvolává objevení poněkud zvláštní zprávy psané Euckenem, ve které se na příkladech německé historie staví proti absolutní autonomii centrální banky. Nakonec bylo zvoleno řešení, kde centrální banka zůstávala samostatná, avšak s určitými pevně danými stanovisky, které ji znemožnily zcela se stavět proti vůli politické. Vznikla zde tedy jakási rovnováha mezi touto institucí a ministerstvem financí. **Toto je důkazem, že monetární politika se neřídila zcela a jen ideologií ordoliberalismu.**

5 Shrnutí a přenositelnost ordoliberalních principů

V této závěrečné kapitole si shrneme hlavní důvody německého hospodářského zázraku, dále zhodnotíme situaci v současném Německu a budeme zkoumat, zda a případně jakým

způsobem se daly ony principy použít v dobách československé transformace a dnes. Tato kapitola ponese největší známky autorského otisku.

5.1 Hlavní důvody úspěchu

Za hlavní důvod německého hospodářského zázraku je dle autora považováno úspěšné uvedení ordoliberalních myšlenek do praxe. Jak bylo v této práci zmíněno, v některých oblastech se těchto myšlenek využilo bez výjimky, jinde jako například v oblasti bankovníctví a postavení centrální banky méně. Klíčovým prvkem byla bezesporu měnová a hospodářská reforma, která celý proces transformace nastartovala. Za úspěchem stojí také americká administrativa, která podporovala myšlenky freiburské školy a pomohla vzniku tržního hospodářství, dále také fakt, že se Německo díky Erhardovi otevřelo zahraničí. Německé výrobky si již na počátku 50. let získaly skvělou pověst, označení „Made in Germany“ se stalo měřítkem kvality, což je vzhledem k tomu, že ještě před pár lety byla celá země v troskách úctyhodné. (Berwid-Buquoy, 2002)

5.1.1 Vliv německého národa na úspěch

Velmi významnou roli v poválečném růstu hrál také charakter německého národa. Němci jsou obecně známí jako národ velmi pracovitý, uvědomělý a schopný. *“ I když je Erhard nepochybně právem označován za otce hospodářského zázraku, nebylo by možné bez budovatelského úsilí celého německého národa tohoto úspěchu dosáhnout“* (Berwid-Buquoy, 2002, str. 56) cituje Christana Zentnera, podle něhož bylo k dosažení hospodářského zázraku zapotřebí:

- 1) Ludwiga Erharda
- 2) Sociálně tržní hospodářství
- 3) Úspěšnou „spolupráci produkčních hodnot kapitálu a práce“
- 4) „Budovatelské úsilí celého německého národa“

Jan Berwid-Buquoy dále zmiňuje, že bez „budovatelského úsilí celého národa“ by se žádný zázrak nekonal i kdyby byl ministr hospodářství sebeschopnější. Němcům se již

po dlouhá léta přikládá pracovitost, pořádkumilovnost, dochvilnost, což, jak se ukázalo, může být i zneužito, jako se to povedlo Hitlerovi a celý i takto schopný národ může být drtivě poražen na kolena. Po smrti ruského generála Ždanova, který měl k Němcům negativní vztah, a který dokonce tvrdil, že v Evropě nebude pokoje, dokud bude tento národ existovat, nechal Stalin, který tento názor nesdílel, polepit zdemolovaný Berlín plakáty „Hitlerové přicházejí a odcházejí, ale německý národ zůstává“

5.1.2 Vliv otce hospodářského zázraku

Ludwigu Erhardovi se podařilo mobilizovat německý národ, čímž umožnil tento úspěch, pomocí hesel jako k „blahobytu pro všechny“ a k „plné zaměstnanosti“ vedl Němce kupředu. Toto vše se odehrávalo za vlády skvělé adenauerovsko-erhardovské parlamentní demokracie.

Toto je onen zásadní rozdíl a jiný přístup v „mobilizaci německého hospodářství“ mezi Ludwigem Erhardem a Adolfem Hitlerem. Zároveň byl průkopníkem v hospodářské politice, protože naproti všem teoretickým ekonomům považoval pracovní místo a práci jako jakési „kreativní požehnání“. Příkladem, který by nám mohl pomoci pochopit tuto myšlenku může být následující citace „*Člověk, kterého jeho práce netěší a počítá hodiny, kdy konečně tato muka skončí, toho je mi skutečně nesmírně líto*“ (Erhard, 1992) Ve zkratce tedy zmiňuje, že pochopitelně každá práce nebude nikdy po celou dobu zábavná, ale krom své hodnoty vyjádřené na výplatní pásce je i určitým požehnáním.

5.2 Ordoliberalismus dnes

Celkově lze ordoliberalismus považovat za geniální myšlenku, je až s podivem, že se Euckenovi podařilo zformulovat tyto myšlenky již v 19. století. Ještě větší uznání však patří Ludwigu Erhardovi za jejich uvedení do praxe. V této práci bylo několikrát zmíněno, že ne všechny myšlenky ordoliberalismu byly aplikovány do posledního detailu, to by snad ani nebylo možné, protože stav ekonomiky je v každé zemi v různém čase naprosto unikátní. Erhard prokázal, že byl špičkovým ekonomem hlavně proto, že měl cit a věděl, kde je potřeba ubrat či přidat. Příkladem budiž zavedení regulovaných cen jízdného, potravin a dopravních tarifů a postavení centrální banky v bankovní soustavě, kdy zde přece jen alespoň malý vliv politické moci zůstal.

Byl by tedy ordoliberalismus dnes lékem na ekonomické problémy?

Dle mého názoru teoreticky ano, ovšem aby byl úspěšný, je zde třeba splňovat množství podmínek, které by se většině států nespĺňovaly snadno. V Německu po válce nastala unikátní situace, kdy byly velmi oslabeny, až téměř zlikvidovány mocenské skupiny předchozích let, které dnes vládnu v různých formách po celém světě. Dále v Německu hrálo svou ať již větší, či menší roli spousta jiných faktorů, jako například unikátní vlastnosti národa německého, jeho vůle dostat se znovu na vrchol, vhodně využitá zahraniční pomoc, již zmíněná demonopolizace, skvělý Ludwig Erhard, podpora hlavně americké administrativy. Odpověď na položenou otázku tedy zní: Ano, avšak jeho správné zavedení by bylo velmi problematické, až téměř nemožné. Pokud by například nadále fungovaly monopoly, jistě by se nedostavily tak ohromné výsledky jako v Německu v letech 1948-1967.

5.3 Přenositelnost myšlenek ordoliberalismu do českého prostředí

V této závěrečné kapitole se budu zabývat otázkou, zda by bylo možné zavést ordoliberalní myšlenky do praxe a to zaprvé v dobách československé transformace v devadesátých letech a zadruhé v současné České Republice.

5.3.1 Přenositelnost v devadesátých letech

Dne 1.1.1991 proběhla v Československu liberalizace cen a zahraničního obchodu.. Toto byly, jak zmiňuje Václav Klaus (2016) dvě zcela zásadní události, které směřovaly vývoj těchto ekonomik a daly mu tvář, jakou dnes považujeme za samozřejmou. Touto událostí začal konečně po dekadách centrálního plánování fungovat trh a ceny začaly odpovídat realitě.

Dle Klause byli čeští reformní ekonomové připraveni na transformaci nejvíce ze všech postkomunistických zemí, dále zmiňuje jednotu těchto ekonomů, mezi které patří i on sám v klíčových otázkách:

První byla nutnost celkové likvidace komunistického politicko-ekonomického systému. Odmítali jakékoli formy reformu, věděli, že bez naprosté změny systému se neobejdeme. Dle Klause jim bylo známo, že tato změna rozhodně nebude bezbolestná, v sázce byly

osudy milionů lidí, byla zde poměrně velká skupina kritiků, jejichž slova se média nebála „zesilovat“. Věděli, že se nesmějí bát kapitalismu, že jsou součástí historického milníku, dále že změna musí být rychlá, což se nakonec potvrdilo.

Klíčovou roli, jak již bylo zmíněno, hrála podobně jako v Německu liberalizace cen. Právě tato reforma byla mezi lidmi považována za definitivní konec komunistické éry. Byl zde stanoven jasný právní rámec podnikání, inflace dle očekávání rostla, ovšem ne tempem, které by bylo zvláště nebezpečné. Na rozdíl od okolních postkomunistických zemí, kde byl charakteristický politický chaos, rozklad v Čechách se dařilo poměrně dobře. Proměna českých měst, obchodů a zboží v nich ukazovaly, že cesta byla zvolena správně. (2016)

Růst hospodářství a životní úrovně tedy probíhal, proč však nedosáhl takové úrovně a netrval tak dlouho, jako v Německu ?

Dle názoru autora, velkým rozdílem oproti situaci v poválečném Německu byl fakt, že při sametové revoluci nebyly zcela zlikvidovány mocenské skupiny, tak jako tomu bylo v Německu, ale byly pouze na nějaký čas mimo sféru vlivu. Mezi hlavní zásady ordoliberalismu patří boj proti lobbistickým skupinám a monopolům, jež zásadně poškozují vznik svobodného tržního prostředí. Příkladem dnes může být Česká pošta, České dráhy a podobně. Problém je, že velké množství komunistických funkcionářů se sice na chvíli z veřejné sféry stáhlo do ústraní, avšak po čase se buď přímo, nebo nepřímo do politiky vrátili. Toto je důsledkem příliš mírné revoluce, lidé aktivně působící v KSČ, nebo například STB měli být více potrestáni a rozhodně jim nemělo být umožněno nadále působit na politické scéně.

Český národ tedy onu jedinečnou příležitost, které se mu dostalo po roce 1989, do určité míry promrhal. Pokud by byly v této době zavedeny a důsledně dodržovány myšlenky ordoliberalismu, mohlo dnes být vše jinak. Zásadní rozdíl mezi lety 1948 v Německu a 1989 v ČSFR vidí autor v přístupu obyvatel k otázkám například přístupu k práci, účtě k právu a podobně. Příčiny by mohly být v naprosto jiném psychickém rozpoložení těchto národů ve zmíněných letech.

Němci byly po prohrané válce a hrůzách, které způsobili nacisté Evropě a celému světu deprimovaní a na dně, což jistě není dobré, avšak toto mohlo zapůsobit jako silná

motivace a impuls ke zlepšení, protože věděli, že se v následujících letech bude rozhodovat o postavení či vůbec o holé existenci Německa v budoucnu, potřebovali získat zpět své národní sebevědomí.

Na druhé straně Češi se po sametové revoluci vezli na vlně optimismu, euforie, byli přesvědčeni, že když se zbavili komunistů a připojili k „západu“, vše se vyřeší téměř samo a prosperita čeká za dveřmi. *„Pád komunismu vyvolal ve společnosti velké nadšení a optimismus, ale také velká očekávání. Velký společenský pohyb, nově nabytá svoboda a rozklad autorit velmi komplikují uskutečnění některých bolestných a nezbytných reforem“*. (Klaus, 2016, str. 26). Dále Klaus uvádí, že právě období společenské deprese, ve které se po válce nacházelo Německo a Japonsko je daleko lepší pro zavádění velkých reforem a trpělivé práci na zlepšení situace.

5.3.2 Přenositelnost do ČR dnes

Jak již bylo zmíněno výše, ordoliberalní myšlenky by jistě mohly být inspirací k novým reformám a změnám, ovšem dle názoru autora by v současnosti byl přechod nemožný, protože zde pořád do určité míry vládou monopoly, dnešní příklad mohou být mobilní operátoři, banky, pojišťovny, Česká pošta atd. Vstup nových firem do těchto zmíněných odvětví je velmi komplikovaný, až téměř nemožný.

Dalším problémem může být česká povaha, která je stále ještě poznamenána komunismem a to zejména u starší generace, ovšem nejen u ní. Zkrátka německý národ byl v dobách přechodu na tržní hospodářství v úplně jiném psychickém rozpoložení. Po prohrané válce měli Němci obrovskou vůli postavit se znovu na vlastní nohy, měli jiný přístup k práci, k níž přistupovali daleko pozitivněji a výsledky na sebe nenechaly čekat, uvádí Berwid-Buquoy (2002). Zcela jiný byl také přístup Němců k právu. Bohužel se nám nepodařilo zavést tak silnou úctu k právu, tak jako se to podařilo Němcům, za což lze opět vinit dlouhou vládu bezpráví za komunismu.

V současném politickém prostředí by tedy bylo velmi komplikované vytvořit onen pověstný ordoliberalní řád, protože zde mají rozhodující slovo populisté, kteří přemýšlejí většinou v krátkodobém časovém horizontu, většinou do dalších voleb. Důkazem tohoto

tvrzení může být například prudký nárůst slibů a zvyšování platů státním zaměstnancům před volbami. Českým politickým stranám chybí dlouhodobější vize, která by ovšem u voličů obstála v konkurenci s populismem velmi těžko.

Závěr

V závěru se pokusím odpovědět na otázky položené v úvodu a shrnout důvody vzniku hospodářského zázraku, který začal přechodem z centrálního plánování na tržní hospodářství, jež byl předmětem zkoumání v této bakalářské práci.

Na začátku práce byly teoreticky rozvedeny myšlenky ordoliberalismu, dle jeho klíčového představitele Waltera Euckena. Ordoliberalismus je velmi zajímavý svým propracovaným soutěžním řádem. Detailně byly popsány veškeré konstituující a regulující prvky a představeny poměrně jednoduše formulované myšlenky monetární a hospodářské politiky, kde je kladen důraz na měnovou stabilitu, pevně danou, neovlivnitelnou pozici centrální banky a svobodně fungující trhy s volnou konkurencí. Jako hlavní úlohu státu vidí ordoliberálové kontrolu právě svobodných konkurenčních trhů a zasahování proti vzniku kartelů, či jiných forem monopolu, čímž se liší od liberalismu, který tyto státní zásahy nepreferuje a vše nechává na „volné ruce trhu“.

Dále se práce zaměřila na situaci v Německu v letech 1945-1948, kde byla nejprve popsána situace po skončení války a dále fungování a nevýhody centrálního plánování, které zde fungovalo až do roku 1948. Zmíněno bylo také několik alternativních soudobých směrů, které se pokoušely najít kompromis mezi centrálním plánováním a liberalismem a jejich nevýhody.

Klíčovým bodem této transformace byla měnová reforma roku 1948, která by se neuskutečnila nebýt podpory spojenců, zejména pak americké administrativy. Názorově si hlavní německý představitel reformy Ludwig Erhard rozuměl s americkou administrativou a dostávalo se mu odtud patřičné podpory. Reforma vzbuzovala v části společnosti poměrně velké obavy, protože zejména z důvodů obav z inflace byly říšské marky vyměněny za nové německé v poměru 10:1, později se však ukázalo jako nutné tento poměr ještě snížit anulováním 70% z vázaných vkladů na finálních 100:6,5. Stalo se tak z obav z příliš rychle rostoucích cen, Erhard a jeho zastánci zde museli dokonce

přistoupit k regulacím cen nájemného, dopravních tarifů a jídla, což sice odporovalo základním myšlenkám ordoliberalismu, avšak měnová stabilita zde hrála nejdůležitější roli. Důležité také bylo, že se podařilo udržet centrální banku dle ordoliberalního učení téměř nezávislou na politické vůli, což se podařilo částečně.

Dalším faktorem byla samotná osoba Ludwiga Erharda, který dokázal i přes množství odpůrců, kteří dokonce volali po zastavení liberalizace trhu tyto tlaky, i díky podpoře americké administrativy ustát. Zároveň se mu povedlo využít těch nejlepších vlastností Němců, jako je píle, dochvilnost, pracovitost k změně tohoto stavu, znovuzískání sebedůvěry tohoto válkou poznamenaného národa. Razil myšlenky typu zaměstnání je nikoli nutné zlo, nýbrž poslání člověka a jeho možnost osobně se rozvíjet, na což mnoho lidí slyšelo.

Dále byl objasněn pojem sociálně tržní hospodářství, který zavedli ordoliberalové v důsledku postupně rostoucí poptávky obyvatel po sociálních jistotách, což je považováno za důkaz úspěchu zmíněných reforem a rostoucí životní úroveň obyvatelstva. V sociálně tržním hospodářství ordoliberalové kladli důraz na svobodnou konkurenci, měnovou stabilitu a nakonec i na sociální otázky, na kterých neměli až tak velký zájem, nicméně museli reagovat na rostoucí politickou poptávku právě po těchto jistotách. Byl zde tedy zaveden důchodový systém podobný tomu dnešnímu a postupem času spousta dalších sociálních příspěvků, které se postupem času začaly odlišovat od původních ideálů strůjců hospodářského zázraku a dospěly až do situace, kterou vidíme v Německu a v Evropě dnes. Tedy v porovnání například s USA jsou evropské státy sociálními státy s obrovskými daněmi a odvody, které již zdaleka tolik nepodporují osobní odpovědnost a iniciativu jednotlivců, nýbrž jí přenášejí na kolektiv.

Dalším velmi zmiňovaným tématem je vliv Marshallova plánu, který je, jak se autor sám přesvědčil mnohými považován za nejdůležitější prvek obnovy hospodářství v poválečném Německu. Řeč čísel je však jasná, Marshallův plán tvořil pouze jednotky procent z objemu peněz v německé ekonomice.

Nakonec je zde otázka přenositelnosti zásad ordoliberalismu jako léku proti ekonomickému nemocem doby a zejména do České republiky. Zavedení principů ordoliberalismu by bylo v dnešní době velmi prospěšné, avšak jejich zavedení po vzoru

poválečného Německa by bylo téměř nemožné. V Německu byly tyto principy zavedeny velmi důrazně, až na několik již zmiňovaných výjimek, které si tehdejší sociální a ekonomická situace vyžádala. Tyto výjimky však vedly k dodržení základního principu orodliberalismu a sice měnové stability. V České Republice by se tyto principy zaváděly velmi obtížně, ať již dnešní době, nebo v dobách transformace po roku 1989. Důvodem je fakt, že zde nadále působí mocenské skupiny známé z dob komunismu, které měly být rozmetány, ovšem nestalo se tak, pouze přestoupili do jiných politických stran. Komunismus bohužel silně poznamenal mentalitu českého národa v mnoha ohledech, například postoj k práci jako nutnému zlu, nepřilíš velká úcta k právu, všudypřítomná závist a úspěch je stále v některých kruzích české společnosti brán jako zločin. Tyto faktory nás i v současné době odlišují od německého národa, byť je zde, zejména ve větších městech patrné zlepšení.

Seznam tabulek

Tabulka č. 1: Oficiální ceny v porovnání s cenami na černém trhu 1946/1947...28	
Tabulka č. 2: Emise cenných papírů (CP) v milionech DM.....33	
Tabulka č. 3 Hospodářství Spolkové republiky Německo 1948-195838	
Tabulka č. 4 Počet zaměstnaných obyvatel v tisících a nezaměstnanost v % v letech 1950-1957.....41	

Seznam zkratk

CDU – křesťansko demokratická unie Německa

DM - německá marka

EU- evropská unie

RM - říšská marka

SRN – Spolková republika Německo

SPD – sociálně demokratická strana Německa

Seznam použité literatury:

Knížní zdroje

ABELSHAUSER, W. 2004. Deutsche Wirtschaftsgesichte seit 1945. Bonn. Druckerei C.H. Beck. 2004. s. 527. ISBN 3-89331-571-3

BERWID-BUQUOY, Jan. Otec německého hospodářského zázraku Ludwig Erhard. 2. vydání, České Budějovice: Professional Publishing, 2006, 156 s., ISBN 80-86946-13-4.

BIBOW, J. 2004. Central Banking Institutions and Traditions in West Germany After the War. The Levy Economics Institute. May 2004. s. 37

BIBOW, J. 2004. Reflections on the current fashion for central bank independence. Cambridge Journal of Economics. červenec 2004.

BRACKMANN, M. 1993. Vom totalen Krieg zum Wirtschaftswunders: die Vorgeschichte der westdeutschen Währungsreform 1948. 1. vyd. Essen: Klartext – Verl., 1993. s. 299. ISBN 3-88474-047-4

DEJMEK, Jindřich, LOUŽEK, Marek, ed. *Marshallův plán: šedesát let poté : [sborník textů]*. Praha: CEP - Centrum pro ekonomiku a politiku, 2007. Ekonomika, právo, politika. ISBN 978-80-86547-72-5.

EUCKEN, Walter. Zásady hospodářského řádu. 6. vydání, Praha: Liberální institut, 2004, 500 s., ISBN 80-86389-32-4.

ERHARD, Ludwig. *Deutsche Wirtschaftspolitik: der Weg der Sozialen Marktwirtschaft*. Neuausg. Düsseldorf: Econ, 1992. ISBN 978-343-0125-468.

ERHARD, Ludwig. Prosperity through competition. Auburn: Ludwig von Mises Institute, 2010, 275 s., ISBN 978-1-933550-87-9.

ERHARD LUDWIG. BEARB. VON WOLFRAM LANGER. *Wohlstand für alle*. Jubiläumsausg. Düsseldorf: ECON, 2000. ISBN 978-343-0125-376.

HANS-PETER SCHWARZ. MIT EINEM EINL. ESSAY VON THEODOR ESCHENBURG, Hans-Peter. *Die Ära Adenauer 1949 - 1957 Gründerjahre der Republik*. [Neudr., brosch. Kassettenausg.]. Stuttgart: Dt. Verl.-Anstalt [u.a.], 1994. ISBN 978-342-1067-326.

HOLMAN, Rober., Et Al. *Dějiny ekonomického myšlení*. 3. vydání, Praha: C. H. Beck, 2005, 540 s., ISBN 80-7179-380-9.

KISTLER, H. 1985. *Die Bundesrepublik Deutschland, Vorgeschichte und Geschichte 1945 – 1983*. Bonn: Bundeszentrale für politische Bildung. 1985. s. 448, ISBN 3-923423-38-1

KLAUS, Václav, Karel DYBA, Jana FÜRSTOVÁ, Ladislav MINČIČ, Dušan TRÍSKA, Jiří WEIGL a Karel ZEMAN. *25 let české transformace*. Praha: Institut Václava Klause, 2016. Publikace (Institut Václava Klause). ISBN 978-80-7542-021-3.

KLUSOŇ, Václav. *Ordo-liberalismus a hospodářská politika: Politická ekonomie*. 1998.

LAITENBERGER, Volkhard. *Soziale Marktwirtschaft: Bilanz und Perspektive*. Bonn: Bundeszentrale für politische Bildung, 1991. LAITENBERGER, Volkhard. *Soziale Marktwirtschaft: Bilanz und Perspektive*. Bonn: Bundeszentrale für politische Bildung, 1991.

MALZAHN, Manfred. *Germany 1945 – 1949: a sourcebook*. London: Routledge, 1991, 256 s., ISBN 0-415-00840-9.

MIERZEJEWSKI, A. 2005. *Ludwig Erhard: Der Wegbereiter der Sozialen Marktwirtschaft*. Stuttgart. 2. vyd. Berlin: GGP Media GmbH, 2005. s. 397. ISBN 3-88680-823-8

MÜLLER, Helmut M., Hanna VOLLRATH a Karl-Friedrich KRIEGER. *Dějiny Německa*. 2. dopl. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2004. *Dějiny států*. ISBN 80-710-6712-1.

PTAK, R. 2004. Vom Ordoliberalismus zur sozialen Marktwirtschaft : Stationen des Neoliberalismus in Deutschland. Opladen: Leske + Budrich, 2004. s. 334. ISBN 3-8100-4111-4

SOJKA, Milan. *Dějiny ekonomických teorií*. Praha: Havlíček Brain Team, 2010. ISBN 978-80-87109-21-2;.

STOLPER, G. Deutsche Wirtschaft seit 1870. Auflage. Tübingen: J. C. B. Mohr, 1964.

ŠULC, Zdislav. Jak se zrodil západoněmecký „hospodářská zázrak“. Praha: Práce, 1990, 48 s., ISBN 80-208-0077-8.

WÜNSCHE, Horst Friedrich. *Ludwig Erhards Soziale Marktwirtschaft: wissenschaftliche Grundlagen und politische Fehldeutungen*. Reinbek: Lau Verlag, 2015. ISBN 978-395-7681-355.

Internetové zdroje:

COVEN, T. 2002. Marshallův plán: mýty a realita. 2002. Dostupný z WWW: http://libinst.cz/wp-content/uploads/2017/12/TL_08_2002.pdf

EUCKEN, W. 1948. On the Theory of the Centrally Administered Economy: An Analysis of the German Experiment. Part II. *Economica*. New Series, Vol. 15, No. 59. May. Dostupný z https://www.jstor.org/stable/2550193?seq=1#page_scan_tab_contents

LANGE, O. 1936. On the Economic Theory of Socialism: Part One. *The Review of Economic Studies*, Vol. 4, No. 1. October 1936. s. 53-71. Dostupný z WWW: <https://archive.org/details/in.ernet.dli.2015.263328>

MITCHELL, C. W.; MUNGER C. M. 1991. Economic Models of Interest Groups: An Introductory Survey. *American Journal of Political Science*. May 1991. Vol. 35, No. 2. s. 512 – 546. <https://www.jstor.org/stable/2111373>

Abstrakt

Větrovec, Michal. Ordoliberalismus a „Německý hospodářský zázrak“. Plzeň, 2018. 62 s. Bakalářská práce. Západočeská univerzita v Plzni. Fakulta ekonomická.

Klíčová slova:

Ordoliberalismus, Západní Německo, Spolková republika Německo, Ludwig Erhard, soutěžní řád, sociálně tržní hospodářství, ekonomické reformy

Tato bakalářská práce stručně zachycuje myšlenky učení freiburské školy a jejího hlavního hospodářského směru, který se nazývá ordoliberalismus. Na začátku jsou detailně zachyceny některé hlavní myšlenky a veškeré konstituující a regulující principy soutěžního řádu, podle čelního představitele Waltera Euckena. Dále je popsána situace po válce a v té době stále zaběhlý princip centrálně plánované ekonomiky. Následuje kapitola pojednávající o provedených reformách, především pak o reformě měnové a jejím „otci“ Ludwigu Erhardovi. Poté se práce věnuje shrnutí reforem, popisuje onen „německý hospodářský zázrak“ v číslech, jako je růst hospodářství, pokles nezaměstnanosti a podobně. V poslední části autor uvažuje nad přenesením oněch ordoliberalních zásad do současnosti a jejich využitelnost v dobách československé transformace.

Abstract

Větrovec, Michal. Ordoliberalism and "The German Economic Miracle". Pilsen, 2018. 62 s. Bachelor Thesis. University of West Bohemia. Faculty of Economics

. Keywords: Ordoliberalism, competition rules, West Germany, Ludwig Erhard, social market economy, social-free economy, economic reforms

This bachelor thesis briefly reflects ideas of Freiburg school and its main economic direction called ordoliberalism. At the beginning, some of the main ideas and all the constituent and regulating principles of the competition rules are captured in detail, according to Walter Eucken, the forerunner. Then the situation after the war and still the actual principle of the centrally planned economy is described. The following chapter is about the reforms that have been done, especially the currency reform and its "father" Ludwig Erhard. Then, the work summarise the reforms, describes the "German economic miracle" in numbers, such as the growth of the economy, the decline in unemployment

rate etc. In the last part, the author considers the transfer of those ordoliberal principles to the present and their usability in the times of Czechoslovak transformation.

.